

รายงานการวิจัย

ความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยา จังหวัดอุบลราชธานี
Knowledge of Drug Utilization of People Using Services in Drug Stores
of Ubonratchathani Province.

สุวรรณ ภัทรเบญจพล

และ

นุตติยา วีระวันชัย

นิธิมา สุทธิพันธุ์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

พ.ศ. 2545

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เงินหมวดอุดหนุนทั่วไป ปีงบประมาณ 2541

รหัสโครงการวิจัย : 03008 689-0001

ISBN 974-609-123-9

รายงานการวิจัย

ความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยา จังหวัดอุบลราชธานี

สุพรรณา ภัทรเบญจพล

และ

นุศติยา วีระวันชัย นิธิมา สุทธิพันธุ์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

พ.ศ. 2545

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เงินหมวดอุดหนุนทั่วไป ปีงบประมาณ 2541

รหัสโครงการวิจัย : 03008 689-0001

ISBN 974-609-123-9

A Research Report

Knowledge of Drug Utilization of People Using Services in Drug Stores
of Ubonratchathani Province.

By

Suwanna Phattarabenjapol

and

Nuttiya Werawattanachai Nitima Suttipanta

Faculty of Pharmaceutical Sciences

Ubonratchathani University

2002

This research was financially supported from
the National Research Council of Thailand in fiscal year, 1998.

Research Code : 03008 689-0001

ISBN 974-609-123-9

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยตามโครงการความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการรวบรวมข้อมูลความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่าผู้ที่มาใช้บริการที่ร้านขายยายังขาดความรู้เรื่องยา และมีพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมอยู่มาก ดังนั้นร้านขายยาซึ่งนับเป็นสถานบริการด้านสาธารณสุขพื้นฐานที่สำคัญต่อชุมชนควรพัฒนาบทบาทผู้ประกอบการในการให้ข้อมูลความรู้เรื่องยาและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมแก่ผู้มารับบริการ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง

การวิจัยครั้งนี้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และจัดทำรูปเล่มสำเร็จด้วยความช่วยเหลือของบุคคลสำคัญหลายท่าน โดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านขายยาในเขตจังหวัดอุบลราชธานีที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 490 คน ที่สละเวลาให้ข้อมูลทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2543 ที่ให้ความช่วยเหลือในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คุณอุมาพร พันธุ์ศรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์ เรียบเรียงรายงานวิจัยฉบับนี้ และท้ายสุดขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ให้ทุนอุดหนุนสำหรับการวิจัย ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะผู้วิจัย

กรกฎาคม 2545

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อ.....		ก
Abstract.....		๑
กิตติกรรมประกาศ.....		ค
สารบัญ.....		ง
สารบัญตาราง.....		จ
บทที่ 1 บทนำ.....		1
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย.....		10
บทที่ 3 ผลการวิจัยและการวิจารณ์.....		13
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....		39
เอกสารอ้างอิง.....		43
ภาคผนวก.....		45

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา.....	13
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม อาชีพ รายได้ เขตที่อยู่อาศัย และการรับบริการจากร้านขายยา.....	14
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องชื่อยา.....	16
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องการใช้ยา.....	16
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องขนาดวิธีรับประทาน.....	17
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุของยาและการเก็บรักษา.....	18
ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาชุด.....	18
ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาปฏิชีวนะ.....	19
ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาระบาย.....	19
ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาล้างไต.....	20
ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยารักษาอาการท้องเสีย.....	20
ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาคลายเครือขี.....	21
ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องวิตามิน.....	21
ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาถ่ายพยาธิ.....	22
ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับรู้ชื่อยา.....	23
ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการเลือกใช้ยา.....	24
ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ขนาดยาและ วิธีรับประทานยา.....	25
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับรู้อายุของยาและ การเก็บรักษา.....	26
ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาชุด.....	26
ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะ.....	27
ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาระบาย.....	27
ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาล้างไต.....	28
ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยารักษาอาการท้องเสีย.....	28
ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาคลายเครือขี.....	28
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาวิตามิน.....	29
ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาถ่ายพยาธิ.....	29
ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมเหมาะสมจำแนกตามกลุ่มตัวอย่าง ที่มีความรู้เรื่องยาถูกต้อง.....	30
ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้และพฤติกรรม.....	32

ตารางที่ 29 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามเพศ.....	33
ตารางที่ 30 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามอายุ.....	34
ตารางที่ 31 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามระดับการศึกษา.....	34
ตารางที่ 32 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามอาชีพ.....	35
ตารางที่ 33 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามรายได้.....	36
ตารางที่ 34 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามความถี่ของการใช้บริการ.....	37
ตารางที่ 35 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามค่าใช้จ่ายเรื่องยา.....	37
ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการบริการในร้านขายยา.....	38

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยาเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและมีการนำมาใช้บำบัดรักษาโรค ตลอดจนอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อเจ็บป่วย ดังนั้นยาจึงมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสุขภาพของคนเรา อย่างไรก็ตามพบว่าในปัจจุบันประชาชนยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการบริโภคยาอยู่มาก ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่ล้มฤทธิ์ผลในการรักษาหรือบางครั้งอาจเกิดอันตรายจากการบริโภคยาได้ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรักษาด้วยยามีประสิทธิภาพ นอกจากผู้สั่งใช้ยาต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องยา โรค การบริหารยาแล้ว ผู้บริโภคยังต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องยา และพฤติกรรมการใช้ยาที่เหมาะสมด้วย

เมื่อศึกษาถึงระบบการกระจายยาในประเทศไทย พบว่าลักษณะการกระจายยาสู่ผู้บริโภคของประเทศ มีความแตกต่างจากประเทศอื่นอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่าผู้บริโภคชาวไทยสามารถซื้อยาอันตรายจากร้านขายยาได้ด้วยตนเอง เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาสำหรับโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด เป็นต้น ซึ่งต่างจากระบบในประเทศที่พัฒนาแล้วที่การบริโภคยาจะอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์อื่น ๆ ด้วย โดยแพทย์จะเป็นผู้ตรวจวินิจฉัยโรคและสั่งยา จากนั้นผู้บริโภคจะไปสั่งยาจากแพทย์ ไปซื้อยาจากร้านขายยาที่มีเภสัชกรประจำ แต่ในประเทศไทยประชาชนสามารถซื้อยาอันตรายโดยไม่จำเป็นต้องมีใบสั่งยาของแพทย์ ทั้งจากร้านขายยาที่มีอยู่ทุกชุมชนหรือจากร้านขายของชำในชนบท ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าประชาชนสามารถตัดสินใจบริโภคยาด้วยตนเอง โดยปราศจากการควบคุมดูแลจากรัฐ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการบริโภคยาเกินจำเป็นหรือการบริโภคยาที่ไม่เหมาะสม

การบริโภคยาไม่เหมาะสมมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น มียามากมายหลายชนิด อิทธิพลของการส่งเสริมการขายและการโฆษณาทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การขาดระบบควบคุมการใช้และการจำหน่ายยาจากรัฐและการขาดการติดตามข้อมูลยาของประชาชนผู้บริโภค

มีการศึกษาและรายงานเกี่ยวกับการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมหลายฉบับ เช่น รายงานการวิจัยเรื่องการใช้ยาชุดในเมืองไทย⁽¹⁾ พบว่ามีการนำยาปฏิชีวนะมาใช้ในการรักษาซึ่งไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมกับอาการที่เจ็บป่วย เช่น การใช้ยาคลอแรมเฟนิคอล รักษาอาการ

ใช้หวัดในเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งหากมีการใช้ยาในอัตราที่สูงมาก อาจก่อให้เกิดอันตรายเนื่องจากมี ผลลดการทำงานของไขกระดูกและเป็นผลให้เกิดอาการพิษรุนแรงถึงกับเสียชีวิตได้

นอกจากนี้ มีงานวิจัย^(2,3,4,5) ที่พบปัญหาการใช้ยาชุดและยาปฏิชีวนะไม่ต่อเนื่อง เป็นผล ให้กระทรวงสาธารณสุขให้ความสำคัญกับการรณรงค์ต่อปัญหานี้ ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ จนปัจจุบันสถานการณ์ปัญหาชุดและยาปฏิชีวนะมีแนวโน้มดีขึ้นแม้จะยังพบว่า เป็นปัญหาอยู่บ้าง และยังพบว่ามีปัญหาการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมในยากลุ่มอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ความเข้าใจผิดและมีการใช้ยาบางชนิดเพื่อช่วยล้างไตในผู้ป่วยโรคที่มีอาการปวดหลัง การใช้ยาแก้อาการเสียดท้องในกลุ่มวัยรุ่น หรือแม้กระทั่งการใช้ยารักษาโรค กระเพาะอาหารบางชนิดเพื่อการทำแท้ง เป็นต้น

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นคณะวิชาด้านสุขภาพในสาขาวิชาชีพ เภสัชกรรม ที่มีบทบาทความรับผิดชอบในเรื่องการใช้ยา และปัญหาในการใช้ยาต่าง ๆ จึงตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้คณะเภสัชศาสตร์ยังเปิดสถาน ปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชนเพื่อให้คำปรึกษาและจัดจำหน่ายยาและเวชภัณฑ์โดยมีคณาจารย์ เป็นเภสัชกรผู้ปฏิบัติงานตลอดเวลาเปิดทำการ พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังคงมีพฤติกรรมในการ ซื้อยาที่ไม่เหมาะสม เช่น การซื้อยาตามโฆษณา การซื้อยาตามคำบอกเล่าของเพื่อนบ้าน การซื้อ ยาระบวยี่ห้อหรือตราผลิตภัณฑ์ และการใช้ยาปฏิชีวนะไม่ครบขนาดการรักษา เป็นต้น

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคยาและปัญหาการใช้ยาที่ไม่ เหมาะสมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะได้ทราบถึงสถานการณ์และพฤติกรรม การบริโภคยาของประชาชน เพื่อใช้ข้อมูลเป็นแนวทางในการดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถถ่ายทอดข้อมูลให้นักศึกษาเภสัชศาสตร์ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการทำงาน และดำเนินกลยุทธ์ในงานภาคปฏิบัติ เช่น การออกหมู่บ้าน การจัดบอร์ดนิทรรศการ การออก วิทยุกระจายเสียงในชุมชน เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ได้

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เรื่องยาของประชาชน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมของประชาชนที่อาจก่อให้เกิดอันตราย หรือปัญหาสุขภาพได้
3. เพื่อศึกษาความต้องการของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริการในร้านยา

4. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในด้านต่างๆ ต่อความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยา

1.3 องค์ความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมกรรมการบริโภคยาของคนไทยมีความสัมพันธ์กับระบบสาธารณสุขและการกระจายยาให้ทั่วถึงทั่วประเทศ⁽⁶⁾ ดังจะเห็นได้ว่าการใช้ยาของคนไทยมีทั้งการใช้ยาเกินความจำเป็นและการใช้ยาที่ไม่เพียงพอ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของชุมชน

ยาที่ผลิตหรือนำเข้ามาจำหน่ายในประเทศ เมื่อผ่านการพิจารณาและขึ้นทะเบียนให้จำหน่ายได้ ก็เป็นหลักประกันได้ระดับหนึ่งว่ามีความปลอดภัย และน่าจะให้ผลการรักษาตามข้อบ่งใช้ที่กำหนด แต่ในความเป็นจริงแล้วการใช้ยายังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน เนื่องจากยังมิได้มีการดำเนินการด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังขาดความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลจากการส่งเสริมการขายจากภาคเอกชน และผู้บริโภคเองก็ยังมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภคยา เช่น การใช้ยาเกินความจำเป็น และเชื่อคำโฆษณา นอกจากนี้ระบบการเรียนการสอนในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ เภสัชกร มักมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้านเภสัชวิทยาและขาดการมองปัญหาสาธารณสุขในภาพรวม ทำให้ปัญหาการใช้ยากลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และเศรษฐกิจของประเทศ

ประเทศไทยได้ประกาศนโยบายแห่งชาติด้านยา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 และมีการปรับนโยบายใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ ในปี พ.ศ. 2536 โดยมีการกำหนดองค์การรองรับการบริหารและมีข้อกำหนดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติถึง 6 ข้อ ข้อที่เกี่ยวกับการใช้ยา คือ ข้อ 2 ซึ่งกำหนดว่า "ให้มีการใช้ยาอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด และลดจำนวนยาที่ต้องสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์" และทั้งนี้ก็มีข้อกำหนดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ภาครัฐ มีการกำหนดวิธีและมาตรการในการดำเนินการ คือ จัดให้มีบัญชียาหลักแห่งชาติและดำเนินการให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับการใช้ยาตามบัญชียาหลัก จัดให้มีมาตรฐานการใช้ยาสำหรับวินิจฉัย บำบัด รักษา และป้องกันโรค นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยความเหมาะสมของตำรับยา โดยคำนึงถึงความจำเป็นและกลวิธีดำเนินการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ จะต้องพัฒนาให้ประชาชนมี ชีตความรู้ ความสามารถในการพิจารณาเลือกใช้ยาที่ปลอดภัยและประหยัดด้วยตนเอง โดยต้องให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายและความไม่เหมาะสมของยาบางชนิดที่ใช้เป็นประจำ และลดการใช้ยาที่ไม่จำเป็นลง

2. แหล่งที่มาและแหล่งจำหน่ายยา จะต้องมียุทธวิธีในการเสริมสร้างจริยธรรมและความรับผิดชอบในด้านการโฆษณาชวนเชื่อต่อประชาชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา จัดทำคู่มือสำหรับร้านขายยาเพื่อให้ผู้จำหน่ายสามารถให้ความรู้ทางด้านยาแก่ประชาชนได้อย่างถูกต้อง

3. ผู้บริโภค จะต้องได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับการใช้ยาที่ถูกต้อง ข้อควรปฏิบัติในการใช้ยาเพื่อรักษาตนเอง ข้อห้ามใช้และอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ส่งเสริมให้เข้าใจว่าสุขภาพอนามัยขึ้นกับการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพมากกว่าการรักษาโรค และจะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างกลุ่มผู้บริโภค เพื่อคุ้มครองดูแลผลประโยชน์ของผู้บริโภคด้วยกันเอง

4. ผู้มีบทบาทในการสั่งใช้ยา มีการจัดระบบที่สามารถให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้ประกอบโรคศิลปะ มีความรับผิดชอบในการสั่งยาตามใบสั่งยาและการจำหน่ายยาแก่ผู้บริโภค โดยควรคำนึงถึงหลักวิชาการและความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ ตลอดจนการดำเนินการประสานงานกับมหาวิทยาลัยเพื่อจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้มีการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้บัณฑิตที่จะไปประกอบอาชีพมีวิจารณญาณและตัดสินใจในการเลือกใช้อย่างเหมาะสม

กลุ่มเภสัชกรชุมชน⁽⁷⁾ ในปี พ.ศ. 2531 ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชนกับการบริการเภสัชกรชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง พบว่าผู้มาซื้อยาส่วนใหญ่จะบอกเล่าอาการให้เภสัชกรเป็นผู้เลือกยาให้ร้อยละ 74.45 ระบุชื่อยาที่ต้องการร้อยละ 29.17 ผู้ป่วยนำตัวอย่างยามาซื้อ ร้อยละ 15.98 ผู้ป่วยทราบชื่อยาจากการโฆษณาร้อยละ 10.19 ผู้ป่วยซื้อยาชุด ร้อยละ 1.99 เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2539 รัชดา รุ่งเรือง และคณะ⁽⁸⁾ ได้ศึกษาพฤติกรรมด้านการไม่ใช้ยาตามสั่งของผู้มารับบริการจากร้านขายยาในชุมชน (เฉพาะยาบำบัดตามอาการ) พบพฤติกรรมการไม่สามารถใช้ยาตามสั่งในประชาชนทุกกลุ่มอายุและทุกระดับการศึกษา เช่น มีการหยุดใช้ยาก่อนกำหนด ใช้ยาไม่ถูกต้องตามอาการ ใช้ยาไม่ครบจำนวนครั้งต่อวัน

ต่อมา ลำลี ใจดี และคณะ⁽⁹⁾ ศึกษาการพัฒนาค่านิยมสุขภาพการใช้ยาในร้านยา ในปี พ.ศ. 2539 พบว่าพฤติกรรมในการซื้อยาโดยบอกอาการอยู่ในลำดับสูงสุดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบการศึกษาของกลุ่มเภสัชกรชุมชนในปี พ.ศ. 2531⁽⁷⁾ ซึ่งบ่งบอกถึงความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการมารับบริการจากร้านยาเพื่อการรักษาพยาบาลเบื้องต้นมากขึ้น และยังพบว่ามีแนวโน้มในการเลือกซื้อยาโดยระบุชื่อยาทั้งชื่อสามัญและชื่อการค้าเพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งบอกถึงอิทธิพลของสื่อโฆษณาที่มีมากขึ้น ส่วนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการบอกชื่อยาคู่นั้น พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่การซื้อยาโดยใช้ตัวอย่างยามีแนวโน้มที่ลดลงซึ่งเป็นเรื่องที่ดี

ในปี พ.ศ. 2541 วชิรพร ศรีประเสริฐ และคณะ⁽¹⁰⁾ ได้ศึกษาลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเลือกซื้อยาในร้านขายยาโดยระบุชื่อยา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริโภคที่มาซื้อยาโดยระบุชื่อยามีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องสรรพคุณและขนาดให้ยาเพียงร้อยละ 45.3 และส่วนใหญ่ไม่ทราบอันตรายและอาการข้างเคียงต่อการให้ยาสูงถึงร้อยละ 74.3 และเมื่อวิเคราะห์เพิ่มเติมผู้บริโภคที่ระบุชื่อยาในการซื้อยา พบว่าผู้บริโภคมีความรู้ไม่ถูกต้องในด้านสรรพคุณและวิธีใช้ยาของกลุ่มยาปฏิชีวนะมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 65.4 รองลงมาเป็นกลุ่มยารักษาโรคใช้หัตถ์คิดเป็นร้อยละ 54.5 และกลุ่มยาแก้ปวดลดไข้ คิดเป็นร้อยละ 37.8 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคมีโอกาสได้รับอันตรายเกิดอันตรายจากการให้ยาได้

ในปี พ.ศ. 2542 ไพโรจน์ แต่งสวน และคณะ⁽¹¹⁾ ได้ศึกษาการให้ยาผิดข้อบ่งใช้ของผู้มารับบริการจากร้านขายยาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีการให้ยาผิดข้อบ่งใช้หลายรายการ โดยความถี่ของรายการยาที่พบการให้ยาผิดข้อบ่งใช้สูงสุด 5 อันดับแรก คือ การเรียกหาผงพิเศษ ตราร่มชูชีพ เพื่อรักษาลิว การเรียกหา Hirudoid® เพื่อลบริ้วรอยในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การเรียกหาयरาระบายเพื่อลดน้ำหนัก การเรียกหา Vitamin E ชนิดรับประทานเพื่อให้ดูอ่อนกว่าวัย และการเรียกหายาลดไขมันเพื่อลดน้ำหนัก

งานวิจัยที่ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมสุขภาพ ได้จำแนกตามปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านเพศ

การศึกษาลักษณะเรื่องเพศ กับพฤติกรรมสุขภาพในต่างประเทศ พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพดีกว่าและถูกต้องเหมาะสมกว่าเพศชาย ทั้งด้านการส่งเสริม ป้องกัน และการรักษาโรค (Hill and Smith 1985, Cockerham 1982, Anderson and Noris 1972 อ้างใน บุปผา ศิริวิรัมย์⁽³⁾) ซึ่งผลการศึกษาลักษณะเรื่องเพศกับพฤติกรรมสุขภาพในประเทศไทยก็ให้ผลที่สอดคล้องกัน (เสถียร สุภาพงษ์ และคณะ 2529:49 อ้างใน กุลชลี ภูมิรินทร์ 2535:26 และจารุวรรณ ชันติสุวรรณ⁽¹²⁾ 2528:17) แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีผลการศึกษางานชิ้นมีข้อสรุปที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพอนามัย การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ยา และความร่วมมือในการรักษาโรค (Marston 1970 อ้างใน นิตยา ภาสุนันท์ 2529:39; อำนวยพร ทิวงศ์ษา 2534:74; เยาวดี สุวรรณนาคะ 2532:72 และพิสมัย พิทักษ์วารการ⁽¹³⁾ 2536)

ด้านอายุ

ผลการศึกษาของพิสมัย พิทักษ์วารการ⁽¹³⁾ ในปี พ.ศ. 2536 พบว่า ผู้ป่วยที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีพฤติกรรมในการให้ยาไม่ถูกต้องมากกว่าผู้ป่วยในกลุ่มอายุอื่น ๆ และผู้ป่วยที่อยู่ใน

วัยหนุ่มสาว และวัยกลางคน มีการดูแลตนเองด้านการรักษาสุขภาพสม่ำเสมอว่าผู้สูงอายุ แต่ก็พบว่ามีความรู้ในการศึกษาอื่น ๆ ที่ให้ผลการรักษาที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม (จารุวรรณ ชันติสุวรรณ⁽¹²⁾ 2528:107; เยาวดี สุวรรณมาคะ 2532:72)

ด้านการศึกษา พบว่าระดับการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพของบุคคลโดยผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีความรู้ ทักษะและการปฏิบัติทางด้านสุขภาพอนามัยดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย นอกจากนี้ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ยาที่ถูกต้องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย (พิสมัย พัทธสวาทกร⁽¹³⁾ 2536; พิมล เพราเพริศภิรมย์⁽¹⁴⁾ 2533; เยาวดี สุวรรณมาคะ 2532)

ในปี พ.ศ. 2538 บรรเจิด เดชาศิลป์ชัยกุล⁽¹⁵⁾ ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาแก้ปวดเมื่อยของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีพฤติกรรมการใช้ยาแก้ปวดเมื่อยน้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายได้

ผลการศึกษาปัญหาการใช้ยาในร้านขายยา ของชาญกิจ พุฒิเลพงศ์ และคณะ⁽¹⁶⁾ ในปี พ.ศ. 2539 พบว่าผู้มารับบริการที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา มีความเข้าใจการใช้ยาที่ถูกต้องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศที่พบว่า คนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเอง และมีเป้าหมายในการรักษาสุขภาพมากกว่าคนที่มีระดับการศึกษาน้อย (Sharp, Ross and Cockerham 1983, 255-263; Yiannakis 1975; Lamon 1977; Lueschen, 1983 อ้างใน บุญผา ศิริศรี⁽³⁾)

ด้านอาชีพ มีรายงานพบว่าลักษณะการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ คือพบว่าผู้ป่วยที่มีอาชีพที่เป็นงานประจำแน่นอน จะมีพฤติกรรมที่ดีกว่า และให้ความร่วมมือในการรักษาดีกว่าผู้ป่วยที่มีอาชีพที่ต้องย้ายถิ่นบ่อย ต้องเดินทางเป็นประจำ หรือต้องทำงานที่ไม่มีเวลาแน่นอน (Teklu อ้างใน จารุวรรณ ชันติสุวรรณ⁽¹²⁾ 2528)

ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่ารายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความสามารถในการเข้าถึงแหล่งบริการสุขภาพ นอกจากนี้ระดับเศรษฐกิจยังมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ และความร่วมมือในการรักษาด้วย โดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะมีพฤติกรรมสุขภาพและความร่วมมือในการรักษาไม่ดี (ชัชวาล ประภาลัย 2533 อ้างใน ลาวัญย์ ศิริวัชรินทร์ 2536; Mohler 1955 อ้างใน อัสนีย์ สิงห์ลกะ 2525; พิมล เพราเพริศภิรมย์⁽¹⁴⁾ 2533; เยาวดี สุวรรณมาคะ 2532)

ด้านการบริการในร้านขายยา

ในปี พ.ศ. 2538 ชาญกิจ พุฒิเลพงศ์ และคณะ⁽¹⁶⁾ ศึกษาปัญหาการใช้ยาในร้านขายยาพบว่าผู้รับบริการและต้องการให้มีรูปแบบการบริการในร้านขายยา เช่น ให้มีเภสัชกรประจำตลอดเวลาที่เปิดบริการ ร้อยละ 79.0 ให้มีการบริการคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวระหว่างเจ็บป่วย คิดเป็นร้อยละ 62.3 และให้ข้อมูลการใช้ยาเป็นแผ่นพับ คิดเป็นร้อยละ 26.6 ซึ่งในส่วนของผู้รับบริการปัญหาการใช้ยาในร้านขายยาที่สำคัญคือ การขาดความเข้าใจในการใช้ยา ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งได้

ในปี พ.ศ. 2539 รัชดา รุ่งเรือง และคณะ⁽⁸⁾ ศึกษาพฤติกรรมที่ไม่สามารถใช้ยาตามสั่งของผู้มารับบริการจากร้านขายยาในชุมชน (เฉพาะย่านำบัตตามอาการ) พบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า บริการที่ได้รับจากร้านขายยาในปัจจุบันยังไม่เพียงพอ และบริการที่ต้องการจากร้านขายยาเพื่อให้ใช้ยาถูกต้อง คือ การมีเภสัชกรประจำร้านขายยาตลอดเวลา เขียนฉลากยาครบถ้วนและให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว และต้องการทราบผลข้างเคียงของยา ชื่อยาฤทธิ์ของยาในการรักษา ข้อห้ามใช้ของยา จะเห็นว่าประชากรกลุ่มตัวอย่าง ยังพบพฤติกรรมที่ไม่สามารถใช้ยาตามสั่งโดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ จากประชาชนผู้ใช้ยาเอง และจากผู้ให้บริการในร้านขายยา

พรเทพ อภิญาประเทือง และคณะ⁽¹⁷⁾ ได้ศึกษาใน ปี พ.ศ. 2539 ถึงสถานการณ์ร้านขายยาในประเทศไทยในปัจจุบันและออกแบบลักษณะร้านขายยาที่เหมาะสมในอนาคต ปี พ.ศ. 2563 พบว่าการให้บริการในร้านขายยาโดยเภสัชกรต้องเน้นความเป็นวิชาชีพและการให้คำปรึกษาด้านยามากขึ้น มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จัดทำประวัติการใช้ยาของผู้ป่วย มีการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลยาและผู้ป่วยเข้ากับร้านขายยาและสถานบริการด้านสาธารณสุขอื่น ๆ ตลอดจนมีระบบช่วยผู้จ่ายยาในการติดตามตรวจสอบความปลอดภัยในการใช้ยาและการวินิจฉัยโรคต่าง ๆ

ทัพนมร บุญแข็งเก่ง และคณะ⁽¹⁸⁾ ศึกษาเรื่องบริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านยา ในปี พ.ศ. 2542 พบว่าหากไม่ต้องเสียค่าบริการ ประชาชนต้องการบริการเกี่ยวกับยาและสุขภาพ เรื่องการให้คำแนะนำการใช้ยาและการปฏิบัติตัว ร้อยละ 96.8 บริการให้คำปรึกษาเรื่องโรคและยา ร้อยละ 94.4 บริการแผ่นพับข้อมูลเกี่ยวกับโรคและยา ร้อยละ 91.0 แต่ในกรณีที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการเกี่ยวกับยาและสุขภาพ มีผู้ต้องการบริการวัดความดันโลหิต ร้อยละ 80.5 บริการให้คำแนะนำการใช้ยาและการปฏิบัติตัว ร้อยละ 75.9 บริการตรวจวัดระดับน้ำตาลในเลือด ร้อยละ 76.4 นอกจากนี้ยังต้องการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น บริการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เป็นต้น จากการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความต้องการต่อการ

บริการเพิ่มเติมนั้นพบว่า รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ เพศ และอายุ ไม่มีผลต่อความต้องการบริการเพิ่มเติม

ดังนั้นการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะทำในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ในส่วนจังหวัดอุบลราชธานีนั้น เมื่อมีการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมีการเปิดดำเนินการสถานปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชน คณะเภสัชศาสตร์ ทำให้เห็นปัญหาการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมและการขาดความรู้ในเรื่องยาและสุขภาพ และยังขาดการรายงานข้อมูลเรื่องพฤติกรรมการใช้ยาจากกลุ่มประชากรของจังหวัด จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษางานวิจัยด้านสาธารณสุขและการบริการเภสัชกรรมในด้านต่าง ๆ

1.4 กรอบแนวความคิดสำหรับการวิจัย

การศึกษาเรื่องความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดแนวคิดสำหรับการวิจัยดังนี้

1. สืบหาข้อมูลความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี
2. ศึกษาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และความถี่ในการใช้บริการจากร้านขายยา ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการซื้อเวชภัณฑ์จากร้านขายยา ว่ามีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาของประชาชน
3. ศึกษาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และความถี่ในการใช้บริการจากร้านขายยา ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการซื้อเวชภัณฑ์จากร้านขายยา และความรู้เรื่องยามีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชน
4. สืบหาข้อมูลบริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้ดังต่อไปนี้

อายุ หมายถึง อายุของผู้ให้ข้อมูลโดยนับอายุเต็มปีในขณะที่ให้สัมภาษณ์

ระดับการศึกษา หมายถึง จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาเฉพาะการศึกษาในระบบเท่านั้น

อาชีพ หมายถึง อาชีพที่ผู้ให้ข้อมูลยึดถือเป็นอาชีพหลักของตน

รายได้ หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ให้ข้อมูล

ความรู้เรื่องยา หมายถึง ความเข้าใจ หรือ ความสามารถ ในการบอกหรืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ยาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

พฤติกรรมการใช้ยา หมายถึง การปฏิบัติขณะใช้ยา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก่อนการให้สัมภาษณ์หรือพฤติกรรมที่คาดว่าจะปฏิบัติเมื่ออยู่ในสถานการณ์ตามแบบทดสอบ

1.6 สมมติฐานของการวิจัย

กำหนดไว้ดังนี้

เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความถี่ในการใช้บริการ ค่าใช้จ่ายในการซื้อยา และเวชภัณฑ์จากร้านขายยา มีความสัมพันธ์ต่อความรู้เรื่องยา

เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความถี่ในการใช้บริการ ค่าใช้จ่ายในการซื้อยา และเวชภัณฑ์จากร้านขายยา ความรู้เรื่องยา มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยา

บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 พื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยเลือกพื้นที่สำหรับการศึกษาคือ จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ที่มีลักษณะความผสมผสานทั้งความเป็นเมือง และชนบท และมีความสะดวกในการเก็บข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่มาใช้บริการจากร้านขายยาในอำเภอเมืองและอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยสุ่มสำรวจจำนวนประชากรที่มารับบริการแต่ละร้านขายยาโดยวิธีตามสะดวกในร้านขายยาทั้ง 2 ประเภท คือร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) และร้านขายยาแผนปัจจุบันเฉพาะยาบรรจุนึ่งที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ (ขย.2) เพื่อให้กลุ่มประชากรตัวอย่างมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่เคยมาซื้อยาจากร้านขายยา ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาโดยอาจเป็นการใช้สำหรับรักษาตนเองหรือสมาชิกในครอบครัว มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และมาใช้บริการร้านขายยาในเขตจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 2 อำเภอ คือ อำเภอเมือง และ อำเภวารินชำราบ ในระหว่างการศึกษา ซึ่งการเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือน สิงหาคม ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2543 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 3 เดือน โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างขึ้นกับระยะเวลาการเก็บข้อมูลและกำหนดเป้าหมายจำนวนตัวอย่างประมาณ 500 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองโดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ส่วน คือ 1.) ข้อมูลทั่วไปแสดงคุณลักษณะของประชากร ในด้านต่างๆ เช่นระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการใช้บริการร้านขายยา 2.) ความรู้เรื่องยา 3.) พฤติกรรมการใช้ยา 4.) บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา ซึ่งตัวอย่างแบบสอบถามแสดงรายละเอียดในส่วนภาคผนวก ก.

สำหรับผู้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดการฝึกอบรมนักศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 20 คน โดยชี้แจงถึงโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ เทคนิคในการ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อให้การเก็บข้อมูลมี ประสิทธิภาพมากที่สุด

2.4 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยา กำหนดตัวแปรดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. เพศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เพศชายและเพศหญิง
2. อายุ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ตามระดับช่วงอายุดังนี้
 - 2.1 อายุต่ำกว่า 20 ปี
 - 2.2 อายุระหว่าง 21-30 ปี
 - 2.3 อายุระหว่าง 31-40 ปี
 - 2.4 อายุระหว่าง 41-50 ปี
 - 2.5 อายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
 - 3.1 ระดับประถมศึกษาหรือไม่ได้รับการศึกษา
 - 3.2 ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าจนถึงระดับต่ำกว่าปริญญาตรี
 - 3.3 ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
4. อาชีพ แบ่งเป็น 7 กลุ่ม คือ
 - 4.1 รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
 - 4.2 พนักงานบริษัท
 - 4.3 นักเรียนนักศึกษา
 - 4.4 แม่บ้าน
 - 4.5 เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป
 - 4.6 ธุรกิจส่วนตัว
 - 4.7 อื่น ๆ

5. รายได้ต่อเดือน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
 - 5.1 5,000 บาทหรือต่ำกว่า
 - 5.2 5,001-10,000 บาท
 - 5.3 ตั้งแต่ 10,001 บาทขึ้นไป
6. ความถี่ในการใช้บริการจากร้านขายยา ต่อเดือน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
 - 6.1 ใช้บริการน้อยกว่า 1 ครั้ง
 - 6.2 ใช้บริการปานกลาง 1-2 ครั้ง
 - 6.3 ใช้บริการบ่อย 3 ครั้ง ขึ้นไป
7. ค่าใช้จ่ายยาและเวชภัณฑ์ที่ซื้อจากร้านขายยา ต่อ ปี แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ
 - 7.1 ต่ำกว่า 100 บาท
 - 7.2 101- 1,000 บาท
 - 7.3 ตั้งแต่ 1,001 บาท ขึ้นไป

ตัวแปรตาม

1. คะแนนความรู้เรื่องยา
2. คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา

2.5 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรม SPSS for Windows ในการประมวลผลและแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ความรู้เรื่องยา พฤติกรรมการใช้ยา บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เรื่องยาและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในกรณีที่มีตัวแปร มี 2 กลุ่มย่อย ใช้สถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตัวแปรที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent t test) และกรณีที่ตัวแปร มี 3 กลุ่มขึ้นไป ใช้การเปรียบเทียบการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Oneway analysis of Variances, ANOVA)

บทที่ 3

ผลการวิจัยและการวิจารณ์

ผลการศึกษาความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยา จังหวัดอุบลราชธานี นำเสนอเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) ลักษณะของประชากรตัวอย่าง 2) ความรู้เรื่องยา 3) พฤติกรรมการใช้ยา และ 4) บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

3.1 ลักษณะของประชากรตัวอย่าง

ในการศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมได้ มีจำนวนทั้งหมด 490 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.94 มีอายุระหว่าง 21-50 ปี รวมร้อยละ 71.63 และส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 45.81 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	162	33.06
หญิง	328	66.94
รวม	490	100.00
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 20 ปี	99	20.21
21-30 ปี	165	33.67
31-40 ปี	110	22.45
41-50 ปี	76	15.51
51 ปีขึ้นไป	40	8.16
รวม	490	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	83	16.97
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	224	45.81
ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	182	37.22
รวม	489	100.00

กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง ร้อยละ 48.98 และอำเภวารินชำราบ ร้อยละ 45.51 ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในอำเภออื่น ๆ ของอุบลราชธานี โดยส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 26.33 รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 25.92 และเกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 19.59 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 70.80 ส่วนข้อมูลในเรื่องของการรับบริการ กลุ่มตัวอย่างมีความถี่ในการใช้บริการจากร้านขายยาน้อยกว่า 1 ครั้งต่อเดือน คือ ร้อยละ 52.60 และมีค่าใช้จ่ายในการซื้อยาและเวชภัณฑ์จากร้านขายยาในระดับต่ำ คือ ต่ำกว่า 100 บาทต่อปี ร้อยละ 35.92 และต่ำกว่า 1,000 บาทต่อปี ร้อยละ 54.49 ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัย อาชีพ รายได้ และการรับบริการจากร้านขายยา

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย		
อำเภอเมือง	240	48.98
อำเภวารินชำราบ	223	45.51
อื่น ๆ	27	5.51
รวม	490	100.00
อาชีพ		
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	127	25.92
พนักงานบริษัท	30	6.12
นักเรียนนักศึกษา	129	26.33
แม่บ้าน	28	5.71
เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป	96	19.59
ธุรกิจส่วนตัว	51	10.41
อื่น ๆ	29	5.92
รวม	490	100.00
รายได้ต่อเดือน		
5,000 บาท หรือต่ำกว่า	135	45.46
5,001-10,000 บาท	75	25.25
ตั้งแต่ 10,001 บาท ขึ้นไป	87	29.29
รวม	297	100.00

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความถี่ในการใช้บริการร้านขายยาต่อเดือน		
ใช้บริการน้อยกว่า 1 ครั้ง	253	52.60
ใช้บริการปานกลาง 1-2 ครั้ง	158	32.85
ใช้บริการบ่อย 3 ครั้ง ขึ้นไป	70	14.55
รวม	481	100.00
ค่าใช้จ่ายในการซื้อยาและเวชภัณฑ์จากร้านขายยาต่อปี (บาท)		
ต่ำกว่า 100 บาท	176	35.92
101-1,000 บาท	267	54.49
ตั้งแต่ 1,001 บาทขึ้นไป	47	9.59
รวม	490	100.00

3.2 ความรู้เรื่องยา

การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องยาของกลุ่มตัวอย่างที่ได้แบ่งหมวดคำถามออกเป็น 11 กลุ่ม คือ 1.) ชื่อยา 2.) การใช้ยา 3.) ขนาดและวิธีรับประทานยา 4.) อายุของยาและการเก็บรักษา 5.) ยาชุด 6.) ยาปฏิชีวนะ 7.) ยาระบาย 8.) ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาล้างไต 9.) ยารักษาอาการท้องเสีย 10.) ยาคลายเครียด และ 11.) วิตามิน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปความถี่ของคำตอบเป็นจำนวนและร้อยละ และหากกลุ่มคำถามใดมีคำตอบย่อยมากกว่า 1 ข้อ จะสรุปจำนวนและร้อยละของแต่ละข้อย่อย และสรุปภาพรวมโดยดูข้อมูลจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถามได้ถูกต้องทั้งหมดทุกข้อย่อย ได้ผลดังนี้

3.2.1 ชื่อยา

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชื่อสามัญทางยาและชื่อการค้าของยา โดยส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับชื่อการค้ามากกว่าโดยรู้จักชื่อการค้า ร้อยละ 64.72 ในขณะที่รู้จักชื่อสามัญทางยาเพียงร้อยละ 43.60 และมีเพียงร้อยละ 35.64 เท่านั้นที่รู้จักทั้งชื่อสามัญทางยาและชื่อการค้า

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้เรื่องชื่อยา

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ชื่อสามัญทางยา คือชื่อตัวยาที่ออกฤทธิ์	482	210	272	43.57	56.43
2. ชื่อการค้าเป็นชื่อที่บริษัทยาดังขึ้นเพื่อให้จำง่าย	479	310	169	64.72	35.28
3. ตอบถูกทั้ง 2 ข้อ	477	170	307	35.64	64.36

3.2.2 การใช้ยา

ในประเด็นความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญของการอ่านฉลากยา สูงถึงร้อยละ 95.69 การปรึกษาแพทย์และเภสัชกร ร้อยละ 92.83 ตลอดจนการแจ้งชื่อยาที่แพ้แก่ผู้จ่ายยา ร้อยละ 90.93 แต่ในส่วนของอันตรายจากการใช้ยายังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน เพราะมีผู้มีความรู้ที่ถูกต้องเรื่องการหยุดใช้ยาเพียง ร้อยละ 32.17 ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้เรื่องการใช้ยา

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การอ่านรายละเอียดบนฉลากยาจะช่วยให้ใช้ยาได้ปลอดภัยขึ้น	487	466	21	95.69	4.31
2. ก่อนใช้ยาควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกรด้วยตนเอง	488	453	35	92.83	7.17
3. เมื่อแพทย์ต้องบอกชื่อยาที่แพ้แก่ผู้จ่ายยาทุกครั้ง	485	441	44	90.93	9.07
4. เมื่ออาการดีขึ้นควรหยุดใช้ยาทุกชนิด เพราะการใช้ยานานจะทำให้เกิดอันตรายต่อดับและไตได้	488	157	331	32.17	67.83
5. ตอบถูกทั้ง 4 ข้อ	481	126	355	26.20	73.80

3.2.3 ขนาดและวิธีรับประทานยา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องขนาดและวิธีรับประทานยา เช่น มีความเข้าใจที่ถูกต้อง เรื่องเวลารับประทานยาว่าขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของยาสูงถึง ร้อยละ 91.75 เรื่องความถี่ในการกินยาตามที่กำหนด ร้อยละ 82.86 เรื่องขนาดยาที่ใช้ขึ้นกับอายุหรือน้ำหนักตัว ร้อยละ 67.35 ซึ่งสอดคล้องกับสภาวะการณปัจจุบัน ซึ่งการบริการในร้านขายยาจะให้ข้อมูลผู้ป่วยในเรื่องของขนาดยาและวิธีรับประทานยามากกว่าข้อมูลยาอื่น ๆ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องขนาดวิธีรับประทาน

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การกินยาบ่อย ๆ จะช่วยให้โรคหายเร็วขึ้น เช่นกินยาแก้ปวดทุก 2 ชั่วโมง	490	406	84	82.86	17.14
2. ขนาดยาที่ใช้ส่วนใหญ่ขึ้นกับอายุหรือน้ำหนักตัว	487	328	159	67.35	32.65
3. ยาบางชนิดต้องกินก่อนอาหาร บางชนิดให้กินหลังอาหารขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของยา	485	445	40	91.75	8.25
4. ถูกทั้ง 3 ข้อ	482	258	224	53.53	46.47

3.2.4 อายุของยาและการเก็บรักษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้ถึงวิธีการเก็บรักษายาที่ดี สูงถึงร้อยละ 94.90 แต่ยังขาดความเข้าใจในเรื่องของ วันผลิตยา และวันหมดอายุของยา ซึ่งเมื่อสรุปถึงผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับอายุของยาและการเก็บรักษาทั้ง 2 ประเด็น พบผู้ที่มีความเข้าใจถูกต้องเพียงร้อยละ 6.34 เท่านั้น ดังรายละเอียดที่แสดงในตารางที่ 6

3.2.5 ยาชุด

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาชุดค่อนข้างดี เช่น มีความเข้าใจผิดว่าการได้รับยาชุดใช้ได้ผลดีกว่ายาเดี่ยวเพียงร้อยละ 31.34 เป็นต้น ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 7 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการใช้ยาไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการใช้ยาชุด ได้รับการประชาสัมพันธ์และรณรงค์โดยหน่วยงานของรัฐทำให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจมากขึ้นโดยเฉพาะผู้บริโภคในระดับหมู่บ้าน ที่ได้รับข้อมูลในลักษณะโดยตรงจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในระดับท้องถิ่น แต่ในปัจจุบัน

ยังพบปัญหาขาดในลักษณะขาดสด ซึ่งมีการจัดในลักษณะเฉพาะครั้งสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย โดยไม่แจ้งชื่อยาและสรรพคุณของยาแต่ละชนิดที่ผู้ป่วยได้รับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุของยาและการเก็บรักษา

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ไม่ควรใช้ยาที่บอกเฉพาะวันที่ผลิตเพราะยาอาจเสื่อมสภาพได้	480	68	412	14.17	85.83
2. ยาทุกชนิดเมื่อเปิดใช้แล้วจะยังคงใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะถึงวันหมดอายุที่ระบุไว้ข้างขวด	479	218	261	45.51	54.49
3. วิธีการเก็บรักษายาที่ดีคือ การเก็บยาในตู้ยาอยู่ในที่โปร่ง ไม่อับชื้น ไม่ถูกความร้อนหรือถูกแสงแดดส่องโดยตรง	490	465	25	94.90	5.10
4. ตอบถูกทั้ง 3 ข้อ	473	30	443	6.34	93.66

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาชุด

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ยาชุดใช้ได้ผลดีกว่ายาเดี่ยว	485	333	152	68.66	31.34
2. เมื่อเจ็บป่วย การได้รับยาหลาย ๆ ชนิดจะช่วยให้โรคลดหายเร็วขึ้น	482	380	102	78.84	21.16
3. ตอบถูกทั้ง 2 ข้อ	478	285	193	59.62	40.38

3.2.6 ยาปฏิชีวนะ

เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจน้อยมากเพียงร้อยละ 6.68 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่าประมาณร้อยละ 30-40 เท่านั้นที่มีความเข้าใจถูกต้องในเรื่องความหมายของยาปฏิชีวนะ การผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้ง การรับประทานยาปฏิชีวนะอย่างต่อเนื่อง และการใช้ยาปฏิชีวนะชนิดผงผิดวิธี ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือผู้บริโภคในสังคมส่วนใหญ่ไม่ทราบความหมายของยาปฏิชีวนะที่ให้ฆ่าหรือทำลายเชื้อกับยาบรรเทาอาการอักเสบ ซึ่งมีความแตกต่างกันในการใช้ และผลของยาต่อร่างกาย ทำให้มีความสับสนในการใช้ และปัญหาการหยุดใช้ยาปฏิชีวนะเมื่ออาการเจ็บป่วยเริ่มดีขึ้นโดยส่งผลให้เกิดปัญหาการดื้อยาของเชื้อในปัจจุบัน ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาปฏิชีวนะ

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ยาปฏิชีวนะเป็นยาแก้อักเสบรักษาได้ทั้งมีหนอง เจ็บคอและกล้ามเนื้ออักเสบจากการใช้แรงงาน	485	164	321	33.81	66.19
2. ในการผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้งสำหรับเด็ก ควรใช้น้ำร้อน เพราะช่วยให้ละลายได้เร็วขึ้น	487	204	283	41.89	58.11
3. การใช้ผงยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) หรือผงยาในแคปซูล โรยแผล จะช่วยให้แผลแห้งและหายเร็วขึ้น	488	180	308	36.89	63.11
4. การกินยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) ต้องกินอย่างน้อย 5 - 10 วัน เพื่อไม่ให้เชื้อดื้อยา	485	221	264	45.57	54.43
5. ถูกทั้ง 4 ข้อ	479	32	447	6.68	93.32

3.2.7 ยาระบาย

ในปัจจุบันยังพบปัญหาการใช้ยาระบายผิดวัตถุประสงค์โดยเฉพาะการใช้ยาที่มีฤทธิ์เป็นยาระบายในการลดน้ำหนัก หรือลดความอ้วน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างยังมีผู้ที่มีความเข้าใจไม่ถูกต้องอยู่จำนวนมากสูงถึง ร้อยละ 45.13 และยังมีกลุ่มตัวอย่างเข้าใจผิดว่าการกินยาระบายทุกวันจะช่วยกระตุ้นให้ระบบขับถ่ายเป็นปกติถึง ร้อยละ 28.40 ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาระบาย

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การกินยาระบายทุกวันจะช่วยกระตุ้นให้ระบบขับถ่ายเป็นปกติ	486	348	138	71.60	28.40
2. ยาระบายหรือยาขงสมุนไพรเป็นยาลดน้ำหนัก ช่วยลดความอ้วน	483	265	218	54.87	45.13
3. ถูกทั้ง 2 ข้อ	481	227	254	47.19	52.81

3.2.8 ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาล้างไต

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.44 มีความเข้าใจผิดว่ามียาล้างไตช่วยรักษาอาการไตอักเสบได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้บริโภครายนี้เรียกชื่อยาล้างไตมักจะมียาเกี่ยวกับการปวดตามข้อและกล้ามเนื้อต่าง ๆ เช่น ปวดเข่าด้านหลัง ซึ่งอาจไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานหรือพยาธิสภาพของไตโดยตรง หรือต้องการใช้ยาที่รับประทานแล้วมีผลเปลี่ยนแปลงสีของปัสสาวะเป็นสีต่างๆ เช่น สีแดง สีเขียว เป็นต้น ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาล้างไต

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. มียาล้างไตช่วยรักษาอาการไตอักเสบได้ เพราะช่วยขับเชื้อโรคออกมากับปัสสาวะ	487	105	382	21.56	78.44

3.2.9 ยารักษาอาการท้องเสีย

การใช้ยารักษาอาการท้องเสียโดยใช้ยาที่มีฤทธิ์ในการลดการบีบตัวของลำไส้ เป็นปัญหาที่พบอยู่ในกลุ่มผู้บริโภคที่เรียกชื่อยาจากร้านขายยา ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้หากผู้บริโภคท้องเสียจากการติดเชื้อที่รุนแรง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้และผู้ที่ยังขาดความเข้าใจในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน คือประมาณร้อยละ 50.31 และร้อยละ 49.69 ตามลำดับ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยารักษาอาการท้องเสีย

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. การใช้ยาหยุดถ่ายรักษาอาการท้องเสียที่เกิดจากการติดเชื้อ จะทำให้เชื้อโรคค้างอยู่ในร่างกายและเกิดอันตรายรุนแรงได้	487	245	242	50.31	49.69

3.2.10 ยาคลายเครือียด

ปัญหาลำคัญอย่างหนึ่งที่นับเป็นปัญหาสังคมในปัจจุบันคือการใช้สารเสพติดและการบริโภคยาคลายเครือียดหรือยานอนหลับซึ่งอาจเป็นจุดเริ่มต้นในการติดยาหรือสารเสพติดอื่น ๆ ได้พบว่าประมาณร้อยละ 81 ของกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ว่าการใช้ยาคลายเครือียดหรือยานอนหลับอาจทำให้เสพติดได้ ดังรายละเอียดที่แสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาคลายเครือียด

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ยาคลายเครือียดหรือยานอนหลับ ถ้าใช้ติดต่อกันนาน ๆ จะทำให้ติดยาได้	489	396	93	80.98	19.02

3.2.11 วิตามิน

การใช้วิตามินหรือผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันโดยเฉพาะการใช้วิตามินในขนาดสูงเป็นประจำในเด็ก หรือ ผู้สูงอายุ ซึ่งอาจไม่จำเป็นในผู้บริโภคทุกราย เมื่อสอบถามความรู้เรื่องการใช้วิตามินพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจถูกต้องประมาณร้อยละ 54.3 ดังรายละเอียดที่แสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องวิตามิน

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. เด็กและผู้สูงอายุควรรับประทานวิตามินขนาดสูงเป็นประจำเพื่อบำรุงร่างกาย	488	265	223	54.30	45.70

3.2.12 ยาถ่ายพยาธิ

ในปัจจุบันมีผู้บริโภคใช้ยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดี่ยวครั้งเดียวในการรักษาโรคพยาธิทุกชนิดซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องโดยเฉพาะผู้บริโภคบางกลุ่มมีพฤติกรรม กินยาถ่ายพยาธิเป็นประจำโดยไม่ปรับเปลี่ยนสุขนิสัยในการบริโภคอาหารสุกๆ ดิบ ๆ หรือผักสดที่ล้างไม่สะอาด ซึ่งอาจก่อให้เกิด

เกิดอันตรายกับผู้ป่วยได้ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่ถูกต้องร้อยละ 56.56 ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เรื่องยาถ่ายพยาธิ

ประเด็นความรู้	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียว ครั้งเดียวสามารถ ฆ่าโรคพยาธิได้ทุกชนิด	488	276	212	56.56	43.04

3.3 พฤติกรรมการใช้ยา

ในการศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาค้างนี้เป็นการสอบถามถึงพฤติกรรมโดยทั่วไปและพฤติกรรมการใช้ยาในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นคำถามความรู้เรื่องยาในส่วนที่ 2 ของแบบสอบถาม โดยศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง และความสัมพันธ์ของความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งใช้แบบวัดจากการสัมภาษณ์ในแบบสอบถามนี้เท่านั้น และในบางกรณีอาจไม่ใช่พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติโดยตรงแต่เป็นพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่า จะปฏิบัติเมื่อพบปัญหาหรือสถานการณ์ตามที่กำหนด โดยมีรายละเอียดทั้ง 11 กลุ่ม คือ 1.) การรับรู้ชื่อยา 2.) การเลือกใช้ยา 3.) การใช้ขนาดยาและวิธีรับประทานยา 4.) การรับรู้อายุของยาและการเก็บรักษา 5.) การใช้ยาชุด 6.) การใช้ยาปฏิชีวนะ 7.) การใช้ยาระบาย 8.) การใช้ยาล้างไต 9.) การใช้ยารักษาอาการท้องเสีย 10.) การใช้ยาคลายเครือขีด และ 11.) การใช้วิตามิน

3.3.1 การรับรู้ชื่อยา

ในปัจจุบันผู้บริโภคที่ได้รับบริการจากร้านขายยาไม่ทราบสิทธิของผู้ป่วยในการรับทราบชื่อยาที่ตนได้รับเป็นเหตุให้ผู้มารับบริการจากร้านขายยายังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของชื่อยาสามัญทางยาและชื่อการค้า ถึงร้อยละ 64.36 (ตารางที่ 3) เป็นผลให้ผู้บริโภคที่ชื่อยาโดยใช้ยาตัวอย่างและการบอกลักษณะและสีของเม็ดยาจำนวนมาก คือ ชื่อยาโดยใช้ตัวอย่างร้อยละ 59.63 ชื่อยาโดยบอกลักษณะและสีของเม็ดยา ร้อยละ 58.06 และมีผู้สอบถามชื่อยาจากผู้ขายยาทุกครั้ง ร้อยละ 55.53 และกลุ่มตัวอย่างที่ยอมให้ยาที่เภสัชกรแนะนำยาทดแทนในชื่อสามัญทางยาเดียวกัน ร้อยละ 23.75 ซึ่งเมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการรับรู้ชื่อยาโดยรวมทั้ง 4 ข้อย่อย พบมีเพียงร้อยละ 1.70 เท่านั้นที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้ง 4 ข้อ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับรู้ชื่อยา

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. เมื่อชื่อยาท่านถามชื่อยาจากผู้ขายทุกครั้ง	488	271	217	55.53	44.47
2. เมื่อชื่อยาท่านบอกลักษณะและสีของเม็ดยา	484	203	281	41.94	58.06
3. ท่านจะเหลือยาที่ใช้ได้ผลไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อเก็บไว้เป็นตัวอย่างในการชื่อยาจากร้านขายยาในครั้งต่อไป	483	195	288	40.37	59.63
4. ท่านยอมชื่อยาที่เภสัชกรแนะนำว่ามีตัวยาเหมือนกัน แทนยาที่ท่านเรียกหาได้	480	114	366	23.75	76.25
5. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 4 ข้อ	471	8	463	1.70	98.30

3.3.2 การเลือกชื่อยา

ส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในบางเรื่อง เช่น เลือกชื่อยาตามคำโฆษณา ตามสื่อต่าง ๆ ร้อยละ 70.20 ชื่อยาตามคำแนะนำของเพื่อนหรือญาติ ร้อยละ 65.64 หรือการให้ผู้อื่นไปชื่อยาแทนเมื่อตนเองไม่สบาย ร้อยละ 66.33 และเลือกชื่อยาราคาแพงเพราะเชื่อว่ามีประสิทธิภาพดีกว่ายาราคาถูก ร้อยละ 56.03 ส่วนพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น ตั้งใจฟังคำแนะนำการใช้ยาจากผู้จ่ายยา ร้อยละ 82.82 อ่านฉลากและเอกสารกำกับยาก่อนชื่อยา ร้อยละ 89.12 ปฏิบัติตามคำเตือนและข้อแนะนำต่าง ๆ ร้อยละ 82.64 เลือกชื่อยาจากร้านที่มีเภสัชกรประจำ ร้อยละ 70.76 ให้ข้อมูลผู้จ่ายยาในเรื่องของการแพ้ยา ร้อยละ 62.58 และบอกเล่าอาการให้ผู้จ่ายยาฟังอย่างละเอียด ร้อยละ 77.57 และเมื่อพิจารณาพฤติกรรมขณะชื่อยาและการเลือกชื่อยาโดยรวมทั้ง 10 ข้อ พบว่ามีถึงร้อยละ 96.44 ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม รายละเอียดแสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยา

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. เลือกใช้ยาตามคำโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ	490	146	344	29.80	70.20
2. ซื้อยาตามคำแนะนำของเพื่อนหรือญาติที่บอกว่าได้ผล	486	167	319	34.36	65.64
3. เลือกซื้อยาจากร้านที่มีเภสัชกรประจำร้าน	489	346	143	70.76	29.24
4. เลือกซื้อยาราคาแพงเพราะเชื่อว่ามีประสิทธิภาพดีกว่ายาราคาถูก	489	215	274	43.97	56.03
5. เมื่อไม่สบาย ท่านให้ผู้อื่นไปซื้อยาแทนท่าน	490	165	325	33.67	66.33
6. เวลาซื้อยา ท่านบอกผู้จ่ายยาว่าท่านแพ้ยา	489	306	306	62.58	37.42
7. เวลาซื้อยา ท่านจะบอกเล่าอาการให้ผู้จ่ายยาฟังอย่างละเอียด	486	377	377	77.57	22.43
8. ตั้งใจฟังคำแนะนำการใช้ยาจากผู้จ่ายยา	489	405	84	82.82	17.18
9. ก่อนใช้ยาท่านอ่านฉลากยาและเอกสารกำกับยาอย่างละเอียด	487	434	53	89.12	10.88
10. ปฏิบัติตามคำเตือน ข้อแนะนำและข้อห้ามที่เขียนไว้บนฉลากอย่างเคร่งครัด	484	400	84	82.64	17.36
11. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 10 ข้อ	477	17	460	3.56	96.44

3.3.3 การใช้ขนาดยาและวิธีรับประทานยา

จากการพิจารณาความเข้าใจในเรื่องขนาดและวิธีรับประทานยาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจค่อนข้างดีมาก (ตารางที่ 5) และเมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมพบว่ามีความสอดคล้องไปในทำนองเดียวกันโดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ยกเว้นในกรณีขนาดยาและวิธีรับประทานยาเฉพาะชนิด ดังตัวอย่าง พฤติกรรมการใช้ยาบรรเทาอาการปวดอักเสบของกล้ามเนื้อซึ่งต้องกินหลังอาหารทันที มีเพียงร้อยละ 27.01 ที่มีพฤติกรรมเหมาะสม และเมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมโดยรวมซึ่งมีข้อสังเกตในการประเมินพฤติกรรมค่อนข้างมากตามรายงานทั้ง 7 ข้อ พบมีเพียงร้อยละ 6.79 ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมทุกข้อย่อย รายละเอียดแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ขนาดยาและวิธีรับประทานยา

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ท่านให้เด็กหรือบุตรหลานของท่านกินยาแก่ปวดลดไข้ชนิดของ	488	369	119	75.61	24.39
2. ท่านกินยาทีละน้อยแต่บ่อยครั้งเพราะต้องการให้โรคหรืออาการหายเร็วขึ้น	483	342	141	70.81	29.19
3. ท่านกินยาในขนาดที่น้อยกว่ากำหนดเพราะกลัวว่าจะเกิดอันตรายจากยา	487	349	138	71.66	28.34
4. เมื่อลืมกินยา ในมือต่อมาท่านกินยานั้นในขนาดสองเท่า	485	427	58	88.04	11.96
5. เมื่อเด็กเจ็บป่วยท่านให้ยาโดยลดขนาดยาของผู้ใหญ่ลงครึ่งหนึ่ง	485	241	244	49.69	50.31
6. เมื่อท่านใช้ยาที่ให้กินก่อนอาหาร ท่านกินก่อนมืออาหารประมาณครึ่งชั่วโมง	486	251	235	51.65	48.35
7. เมื่อท่านใช้ยาบรรเทาอาการปวดอีกเสบของกล้ามเนื้อ ท่านกินหลังอาหารทันที	485	131	354	27.01	72.99
8. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 7 ข้อ	471	32	439	6.79	93.21

3.3.4 การรับรู้อายุของยาและการเก็บรักษา

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องการรับรู้อายุของยาและการเก็บรักษาที่ดี (ตารางที่ 6) ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง แต่ยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมบางอย่าง เช่น การเก็บยาน้ำบางชนิดไว้ในตู้เย็น ซึ่งมีสูงถึงร้อยละ 73.32 แสดงในตารางที่ 18

3.3.5 การใช้ยาชุด

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของยาชุดพอสมควร (ตารางที่ 7) และมีพฤติกรรมในการใช้ยาชุดที่สอดคล้องกับความรู้ แต่ในปัจจุบันปัญหาการใช้ยาชุดที่จัดสำเร็จรูปลดลง แต่ผู้ป่วยอาจได้รับยาซ้ำซ้อนจากการใช้ยาตัวเดียวกันได้ เช่นกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.33 มีพฤติกรรมการใช้ยาแก้หวัดชนิดผง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นยาลดน้ำมูกและยาแก้ปวดลดไข้ ร่วมกับยาแก้ปวดพาราเซตามอล รายละเอียดแสดงในตารางที่ 19

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการรับรู้อายุของยา และการเก็บรักษา

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ก่อนใช้ยา ทานสังเกตวันผลิตหรือวันหมดอายุ ที่อยู่บนฉลากยา	487	418	69	85.83	14.17
2. ก่อนใช้ยา ทานสังเกตภาชนะที่บรรจุยาและ ลักษณะภายนอกของยา เช่น สี กลิ่น ว่าผิดปกติหรือไม่	488	373	115	76.43	23.57
3. ทานเก็บยาน้ำทุกชนิดไว้ในตู้เย็น	476	127	349	26.68	73.32
4. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 3 ข้อ	474	79	395	16.67	83.33

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาชุด

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ทานใช้ยาชุด เช่น ยาชุดแก้ปวด ยาชุดลดความ อ้วน ยาชุดแก้หวัดที่ร้านจัดไว้สำเร็จรูปในซอง	488	331	157	67.83	32.17
2. เมื่อมีอาการไข้หวัด ทานกินยาแก้หวัดชนิดผง ร่วมกับยาพาราเซตามอล	488	218	270	44.67	55.33
3. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 2 ข้อ	486	161	325	33.13	66.87

3.3.6 การใช้ยาปฏิชีวนะ

กลุ่มตัวอย่างยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องยาปฏิชีวนะ (ตารางที่ 8) และมีพฤติกรรมที่
สอดคล้องไปในลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะในประเด็นของการกินยาปฏิชีวนะอย่างต่อเนื่อง 5-10
วัน ตามที่แพทย์หรือเภสัชกรสั่งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการดื้อยา ยังมีผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
ถึงร้อยละ 51.56 หรือรับประทานยาปฏิชีวนะในกรณีที่ไม่จำเป็น เช่น ในโรคหวัดที่ไม่มีการติด
เชื้อ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 48.66 ดังแสดงในตารางที่ 20

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะ

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. เมื่อเป็นหวัด น้ำมูกไหล ท่านซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากิน	485	249	236	51.34	48.66
2. กินยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) ติดต่อกันนาน 5 – 10 วัน ตามที่แพทย์หรือเภสัชกรสั่ง	481	233	248	48.44	51.56
3. ซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากินครั้งละ 1 – 2 เม็ด	482	237	245	49.17	50.83
4. ท่านนำโปรเคนเพนนิซิลลินมาทาแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว	477	345	132	72.33	27.67
5. ท่านใช้ผงยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) โรยแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว	479	306	173	63.88	36.12
6. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 5 ข้อ	469	61	408	13.01	86.99

3.3.7 การใช้ยาระบาย

ในส่วน of ความรู้เรื่องยาระบายยังพบกลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจไม่ถูกต้องอยู่บ้าง (ตารางที่ 9) และมีพฤติกรรมสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือมีการใช้ยาระบายเพื่อกระตุ้นการขับถ่ายไม่เหมาะสม ร้อยละ 40.25 และใช้ยาระบายหรือยาขงสมุนไพรเพื่อช่วยลดน้ำหนัก ร้อยละ 21.81 รายละเอียดแสดงในตาราง 21

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาระบาย

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ท่านต้องใช้ยาระบาย เพื่อช่วยให้การขับถ่าย เป็นปกติ	487	291	196	59.75	40.25
2. ท่านใช้ยาระบายหรือยาขงสมุนไพรเพื่อช่วยลด น้ำหนัก	486	380	106	78.19	21.81
3. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 2 ข้อ	484	269	215	55.58	44.42

3.3.8 การใช้ยาล้างไต

แม้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 78.44 มีความเข้าใจผิดว่ามียาล้างไต (ตารางที่ 10) รักษาอาการไตอักเสบได้แต่กลับพบว่าโดยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเหมาะสมทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นพฤติกรรมที่คาดว่าจะปฏิบัติและไม่ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง รายละเอียดแสดงในตารางที่ 22

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาล้างไต

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. เมื่อท่านปัสสาวะแสบขัด ท่านใช้ยาล้างไตที่ทำให้ปัสสาวะเปลี่ยนสี เช่น สีเขียว สีแดง	482	411	71	85.27	14.73

3.3.9 การใช้ยารักษาอาการท้องเสีย

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในสัดส่วนที่เท่า ๆ กันกับผู้ที่ไม่รู้เกี่ยวกับการใช้ยาหยุดถ่ายในการรักษาอาการท้องเสีย (ตารางที่ 11) แต่โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.67 มีพฤติกรรมที่เหมาะสม รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 23

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยารักษาอาการท้องเสีย

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. เมื่อท้องเสียรุนแรงถ่ายเป็นมูก มีกลิ่นคาวจัด ท่านใช้ยาหยุดถ่าย	484	313	171	64.67	35.33

3.3.10 การใช้ยาคลายเครือียด

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องยาคลายเครือียดในระดับดี (ตารางที่ 12) และร้อยละ 78.81 มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้ยาคลายเครือียด รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 24

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาคลายเครือียด

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ท่านต้องใช้ยาคลายเครือียดหรือยานอนหลับเพื่อให้หลับได้ดีขึ้น	486	383	103	78.81	21.19

3.3.11 การใช้ยาวิตามิน

โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในเรื่องของการใช้ยาวิตามิน แต่ยังพบการซื้อวิตามินซีให้เด็กกินเป็นขนมอมเล่น ถึงร้อยละ 49.48 รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 25

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาวิตามิน

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ทานใช้วิตามินขนาดสูงบำรุงร่างกายให้แข็งแรง	488	351	137	71.93	28.07
2. ทานซื้อวิตามินซีให้เด็กหรือบุตรหลานของท่าน อมเล่น	485	245	240	50.52	49.48
3. ทานกินยาฉีดกลูโคสเพื่อแก้อาการอ่อนเพลีย และบำรุงร่างกาย	484	366	118	75.62	24.38
4. พฤติกรรมเหมาะสมทั้ง 3 ข้อ	480	158	322	32.92	67.08

3.3.12 การใช้ยาถ่ายพยาธิ

ในเรื่องของการใช้ยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียวครั้งเดียวในการรักษาพยาธิทุกชนิดพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมในลักษณะที่สอดคล้องกัน โดยมีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องของยาถ่ายพยาธิ ร้อยละ 56.56 (ตารางที่ 14) และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมร้อยละ 53.99 รายละเอียดแสดงในตารางที่ 26

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการใช้ยาถ่ายพยาธิ

พฤติกรรม	จำนวน (คน)	จำนวน (คน)		ร้อยละ	
		เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
1. ทานกินยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียว ครั้งเดียว เพื่อถ่ายพยาธิทุกชนิด	489	264	225	53.99	46.01

3.4. ความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยา

3.4.1 ความสัมพันธ์ของความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยา

ความสัมพันธ์ของความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยา คัดเลือกข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลความรู้เรื่องยาถูกต้องทุกข้อย่อยในแต่ละกลุ่มความรู้ ทั้ง 11 กลุ่ม จากนั้นศึกษาข้อมูลพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว โดยผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม คือผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในทุกข้อย่อย ในแต่ละกลุ่มพฤติกรรม ทั้ง 11 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแม้จะมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ถูกต้อง แต่พบว่ามีความรู้ที่ยังไม่เหมาะสมอยู่บ้าง เช่น เรื่องความรู้การใช้ยาชุด กลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 คน หรือร้อยละ 59.62 มีความรู้ถูกต้องทั้ง 2 ข้อย่อย (ตารางที่ 7) แต่ในกลุ่มนี้เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมพบว่ามีความรู้เพียง 105 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.84 (ตารางที่ 19) มีพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้ง 2 ข้อย่อย และในส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ถูกต้องในหัวข้ออื่น ๆ ก็สรุปได้ว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องเดียวกัน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 27

ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมเหมาะสมจำแนกตามกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เรื่องยาถูกต้อง

หัวข้อ	จำนวน (คน)	พฤติกรรมที่เหมาะสม	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เกี่ยวกับชื่อยา	170	2	1.18
2. เกี่ยวกับการใช้ยา	126	5	3.97
3. ขนาดและวิธีรับประทานยา	258	23	8.91
4. อายุของยาและการเก็บรักษา	30	4	13.33
5. การใช้ยาชุด	285	105	36.84
6. ยาปฏิชีวนะ	32	14	43.75
7. ยาระบาย	227	130	57.27
8. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาล้างไต	105	93	88.57
9. การใช้ยารักษาอาการท้องเสีย	245	160	65.31
10. การใช้ยาคลายเครือ	396	309	78.03
11. การใช้วิตามิน	265	100	37.74
12. การใช้ยาถ่ายพยาธิ	276	154	55.80

3.4.2 คะแนนความรู้เรื่องยาและคะแนนพฤติกรรมการใช้ยา

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยรวมนั้น ผู้วิจัยได้ประเมินความรู้เรื่องยาของตัวอย่างเป็นรายคน โดยกำหนดการวัดคะแนนความรู้ในแต่ละข้อ ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดให้ 0 คะแนน รายละเอียดข้อมูลแบบสอบถามแสดงในภาคผนวก ข. แล้วรวมคะแนนทั้งหมด ดังนี้

แบบทดสอบในส่วนของที่ 2 ความรู้เรื่องยา จำนวน 25 ข้อ ให้ค่าคะแนนข้อละ 1 คะแนน รวมทั้งหมด 25 คะแนน แล้วนำคะแนนดิบที่ได้มาแปลงเป็นค่าร้อยละเพื่อจัดเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เรื่องยา เป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อยตามลำดับ ซึ่งแบ่งตามค่าร้อยละของคะแนนดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีความรู้เรื่องยามาก คือ ตอบถูก 19 ข้อ ขึ้นไป หรือคะแนนสูงกว่าร้อยละ 75

กลุ่มที่ 2 มีความรู้เรื่องยาปานกลาง คือ ตอบถูก 13 ถึง 18 ข้อ หรือ คะแนนอยู่ระหว่างร้อยละ 50-75

กลุ่มที่ 3 มีความรู้เรื่องยาน้อย คือ ตอบถูกน้อยกว่า 13 ข้อ หรือ คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50

สำหรับการประเมินคะแนนพฤติกรรม ได้กำหนดการวัดคะแนนพฤติกรรมของตัวอย่างเป็นรายคน โดยกำหนดการวัดคะแนนความพฤติกรรมในแต่ละข้อ คือ ถ้าพฤติกรรมเหมาะสมให้ 1 คะแนน ถ้าพฤติกรรมไม่เหมาะสมให้ 0 คะแนน รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข. แล้วรวมคะแนนทั้งหมด ดังนี้

แบบทดสอบในส่วนของที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยา จำนวน 40 ข้อ ให้ค่าคะแนนข้อละ 1 คะแนน รวมทั้งหมด 40 คะแนน แล้วนำคะแนนดิบที่ได้มาแปลงเป็นค่าร้อยละเพื่อจัดเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง และน้อยตามลำดับ ซึ่งแบ่งตามค่าร้อยละของคะแนนดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีพฤติกรรมการใช้ยาเหมาะสมมาก คือ ตอบถูก 30 ข้อ ขึ้นไป หรือคะแนนสูงกว่า ร้อยละ 75

กลุ่มที่ 2 มีพฤติกรรมการใช้ยาเหมาะสมปานกลาง คือ ตอบถูก 20 ถึง 29 ข้อ หรือคะแนนอยู่ระหว่าง ร้อยละ 50 - 75

กลุ่มที่ 3 มีพฤติกรรมการใช้ยาเหมาะสมน้อย คือ ตอบถูกน้อยกว่า 20 ข้อ หรือคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50

เมื่อจัดแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับความรู้และพฤติกรรมเป็น 3 ระดับ ดังกล่าว พบว่ามีเพียงร้อยละ 20.8 เท่านั้นที่มีความรู้เรื่องยาถูกต้องมาก และเมื่อพิจารณาพฤติกรรมการใช้ยามีเพียงร้อยละ 16.3 ที่มีพฤติกรรมการใช้ยาที่เหมาะสมมาก โดยส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างจะมี

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยา โดยการเปรียบเทียบคะแนน ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง พบเพศหญิงมีคะแนนความรู้เป็น 15.23 ซึ่งสูงกว่าเพศชายที่มีคะแนนเป็น 14.52 แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 29, p value = 0.09) ส่วนคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาของเพศหญิงเป็น 24.53 และมีค่าสูงกว่าคะแนนของเพศชายที่เท่ากับ 22.07 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 29, p value < 0.001) ดังรายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 29 ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุวรรณ ชันติสุวรรณ⁽¹²⁾ ว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสมกว่าเพศชาย

ตารางที่ 29 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	คะแนนความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
ชาย	162	14.525 (4.284)	22.074 (6.176)
หญิง	328	15.232 (4.362)	24.753 (5.353)
รวม	490	14.998 (4.345)	23.867 (5.771)
p value		0.090	< 0.001

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุและความรู้เรื่องยา พบว่าคะแนนความรู้เรื่องยา มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 30, p value = 0.033) โดยกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยสูงอายุคือ มากกว่าเท่ากับ 51 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยน้อยกว่า 20 ปี มีค่าคะแนนความรู้การใช้ยาอยู่ในระดับต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ คือ 13.150 และ 14.636 ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเฉพาะในแต่ละกลุ่ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อายุมากกว่า 51 ปี มีความรู้แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05 , ข้อมูลไม่ได้แสดง) ยกเว้นกลุ่มอายุน้อยกว่า 20 ปี (p value > 0.05 , ข้อมูลไม่ได้แสดง) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีพฤติกรรมการใช้ยาที่เหมาะสมน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างอื่น โดยมีค่าคะแนนเพียง 22.69 ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 30 ในขณะที่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและพฤติกรรมการใช้ยา พบว่ากลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุมีพฤติกรรมการใช้ยาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 30, p value = 0.017) ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ^(12,13)

ตารางที่ 30 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	จำนวน (คน)	คะแนนความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
<= 20	99	14.636 (4.139)	24.030 (5.019)
21-30	165	15.139 (4.199)	22.697 (6.139)
31-40	110	15.336 (4.085)	24.691 (5.320)
41-50	76	15.665 (4.942)	25.000 (6.195)
>= 51	40	13.150 (4.566)	23.875 (5.716)
รวม	490	14.998 (4.345)	23.867 (5.771)
p value		0.033	0.017

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับคะแนนความรู้เรื่องยา พบว่ากลุ่มระดับการศึกษาสูงจะมีคะแนนความรู้เรื่องยาสูง โดยระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับคะแนนความรู้เรื่องยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 31, p value < 0.001) และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเฉพาะในแต่ละกลุ่ม ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีค่าคะแนนความรู้สูงที่สุดในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด คือ 16.528 และมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน (p value < 0.001, ข้อมูลไม่ได้แสดง) ซึ่งผลการศึกษาค้างนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ^(12,13,14) กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาสูงสุดคือ 25.10 และระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 31, p value < 0.001) ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 31

ตารางที่ 31 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คะแนนความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	83	12.349 (4.270)	23.783 (5.408)
มัธยมศึกษา	224	14.750 (4.130)	22.853 (5.533)
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	182	16.528 (4.004)	25.104 (5.979)
รวม	489	15.004 (4.347)	23.849 (5.763)
p value		< 0.001	< 0.001

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการแบ่งประเภทอาชีพเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้ รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท นักเรียน และนักศึกษา แม่บ้าน เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว และอื่น ๆ พบว่ากลุ่มอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มที่มีคะแนนความรู้สูงสุดคือ 17.260 และกลุ่มนักเรียนและนักศึกษามีคะแนนเป็นลำดับที่ 2 คือ 15.155 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้านมีค่าคะแนน 13.143 และกลุ่มเกษตรกรและรับจ้างทั่วไปมีค่าคะแนนต่ำที่สุด คือ 12.677 ซึ่งเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ สรุปได้ว่าลักษณะอาชีพมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 32, $p \text{ value} < 0.001$) และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเฉพาะกลุ่มพบว่าข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความรู้แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \text{ value} < 0.003$, ข้อมูลไม่ได้แสดง) และในส่วนกลุ่มเกษตรกรหรือรับจ้างทั่วไปที่มีระดับความรู้ต่ำก็มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \text{ value} < 0.05$, ข้อมูลไม่ได้แสดง) ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้าน ($p \text{ value} > 0.05$, ข้อมูลไม่ได้แสดง) เมื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านอาชีพกับพฤติกรรมการใช้ยาพบว่ากลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจมีคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาสูงกว่ากลุ่มอื่น คือ 25.268 และกลุ่มพนักงานบริษัทมีคะแนนเป็นลำดับที่ 2 คือ 23.767 ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรและรับจ้างมีคะแนน 22.927 และกลุ่มแม่บ้านมีคะแนนต่ำที่สุด คือ 22.821 แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 32, $p \text{ value} = 0.075$) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 32

ตารางที่ 32 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	คะแนนความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	127	17.260 (3.624)	25.268 (6.366)
พนักงานบริษัท	30	14.833 (3.582)	23.767 (5.056)
นักเรียนนักศึกษา	129	15.155 (4.450)	23.605 (5.791)
แม่บ้าน	28	13.143 (4.034)	22.821 (4.891)
เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป	96	12.677 (4.589)	22.927 (5.155)
ธุรกิจส่วนตัว	51	14.667 (3.160)	23.490 (5.926)
อื่น ๆ	29	14.621 (4.022)	23.793 (5.796)
รวม	490	14.998 (4.348)	23.867 (5.771)
p value		< 0.001	0.075

ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความรู้เรื่องยาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงที่สุดคือ ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป มีคะแนนสูงที่สุด 17.609 และคะแนนความรู้เรื่องยาจำแนกตามกลุ่มรายได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 33, $p \text{ value} < 0.001$)

ส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และพฤติกรรมการใช้ยามีความสอดคล้องในทำนองเดียวกัน คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงกว่ามีค่าคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน (ตารางที่ 33, $p \text{ value} < 0.001$) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 33 ซึ่งพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านรายได้กับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยามีความสอดคล้องกับผลในงานวิจัยอื่น⁽³⁾

ตารางที่ 33 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามรายได้

รายได้ (บาท)	จำนวน (คน)	คะแนนความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	คะแนนพฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
$\leq 5,000$	135	13.926 (3.996)	22.918 (5.521)
5,001-10,000	75	16.013 (3.407)	23.653 (6.353)
$\geq 10,001$	87	17.609 (3.363)	26.782 (5.248)
รวม	297	15.532 (3.990)	24.236 (5.888)
p value		<0.001	<0.001

ความสัมพันธ์เรื่องความถี่ในการใช้บริการกับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยา พบว่าความถี่ในการใช้บริการกับค่าคะแนนความรู้เรื่องยาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 34, $p \text{ value} = 0.189$) แต่กลับพบว่าผู้ที่ใช้บริการน้อยครั้งกลับมีความรู้สูงกว่า และส่วนพฤติกรรมการใช้ยาก็ก็นับว่ามีความสัมพันธ์ในลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งผู้ที่มารับบริการที่ร้านขายยาน้อยครั้งมีพฤติกรรมการใช้ยาเหมาะสมกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 34, $p \text{ value} = 0.017$) แต่ทั้งนี้อาจต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมว่ากลุ่มผู้มาใช้บริการร้านขายยาน้อยครั้งนี้ ได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขจากแหล่งอื่นอย่างไร เพราะหากเป็นกลุ่มที่มีการดูแลสุขภาพตนเองเมื่อเจ็บป่วยเป็นอย่างดี อาจพบบุคลากรทางการแพทย์ เช่น แพทย์โดยตรง หรือได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพจากสื่อต่างๆ เช่น นิติสาร โทรทัศน์ และการประชุม เป็นต้น ทำให้มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองด้านสุขภาพและความร่วมมือในการรักษาดี

ตารางที่ 34 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามความถี่ของการใช้บริการ

ความถี่ของผู้มาใช้บริการ	จำนวน (คน)	ความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	พฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
< 1	253	15.225 (4.409)	24.601 (5.741)
1-2	158	14.456 (4.108)	23.158 (5.622)
>= 3	70	15.186 (4.268)	23.029 (5.605)
รวม	481	14.967 (4.298)	23.898 (5.720)
p value		0.189	0.017

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายกับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยา เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยค่าใช้จ่าย พบว่าคะแนนความรู้เรื่องยาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 35, p value = 0.331) และคะแนนพฤติกรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 35, p value = 0.654) สรุปได้ว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บริการจากร้านขายยาของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 35 คะแนนความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาจำแนกตามค่าใช้จ่ายเรื่องยา

ค่าใช้จ่ายซื้อยาต่อปี (บาท)	จำนวน (คน)	ความรู้เรื่องยา ค่าเฉลี่ย (SD)	พฤติกรรมการใช้ยา ค่าเฉลี่ย (SD)
< 100	176	14.699 (4.822)	21.142 (5.828)
101-1,000	267	15.067 (3.944)	23.779 (5.643)
>= 1,001	47	15.723 (4.624)	23.340 (6.336)
รวม	490	14.998 (4.345)	23.867 (5.711)
p value		0.331	0.654

3.5 บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

ผลการศึกษาความต้องการบริการในร้านขายยา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสนใจและต้องการบริการเพิ่มเติมนอกจากการซื้อขายยา โดยบริการที่ประชาชนต้องการเกี่ยวกับยาและสุขภาพเป็นลำดับแรก ๆ คือ การแจ้งชื่อยา การให้ฉลากยาที่มีวิธีและข้อควรระวังในการใช้ยา ตลอดจนการให้คำปรึกษาเรื่องยาและสุขภาพ ซึ่งพบว่าในส่วนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างต้องการนี้เป็นสิทธิพื้นฐานของผู้ป่วยขณะที่มารับบริการจากร้านขายยา และยังมีความต้องการบริการในส่วนอื่น ๆ เช่น การตรวจร่างกายเบื้องต้น การช่วยเตรียมยา หรือ มีระบบส่งต่อผู้ป่วย และร้านขายยาควรเป็นแหล่งกระจายข่าวสารสาธารณสุข ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 36

ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา⁽¹⁶⁾ ที่มีสำรวจความต้องการบริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการบริการในร้านขายยา

บริการที่ต้องการในร้านขายยา	จำนวน (คน)	จำนวน		ร้อยละ	
		ต้องการ	ไม่ต้องการ	ต้องการ	ไม่ต้องการ
1. แจ้งชื่อยาให้ทราบทุกครั้งเมื่อจ่ายยา	481	447	34	92.93	7.07
2. ให้ฉลากที่มีการเขียนวิธีการใช้ยาข้อควรระวังในการใช้ยานี้	482	454	28	94.19	5.81
3. ให้ฉลากยาที่มีคำแนะนำพิเศษ เช่น การใช้ยาหยอดตา ยาป้ายตา ยาเหน็บ ยาสวน	482	421	61	87.34	12.66
4. ให้คำปรึกษาเรื่องยา เช่น แนะนำวิธีใช้ยา การปฏิบัติตัว และอาการข้างเคียงของยา	482	458	24	95.02	4.98
5. การให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพอนามัย					
6. การตรวจร่างกายเบื้องต้น เช่นการวัดความดันโลหิต ชีพจร ตรวจระดับน้ำตาลใน	482	377	105	78.22	21.78
ปัสสาวะ ทดสอบการตั้งครรภ์	482	335	147	69.50	30.50
7. ช่วยในการเตรียมยา เช่น การผสมยา ปฏิชีวนะชนิดผงแห้ง	482	259	223	53.73	46.27
8. มีระบบส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาล	482	288	194	59.75	40.25
9. เป็นแหล่งกระจายข่าวสารทางสาธารณสุขแก่ชุมชน	482	343	139	71.16	28.84
10. บริการตอบคำถามเรื่องยาและสุขภาพทางโทรศัพท์	482	307	175	63.69	36.31
11. อื่น ๆ	482	25	457	5.19	94.81

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุป

การศึกษาความรู้เรื่องการใช้ยาของประชาชนที่มาใช้บริการในร้านขายยา จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยใช้การสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลในแบบสอบถาม จากตัวอย่างกลุ่มประชากรที่มารับบริการจากร้านขายยาในจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคม ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2543 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก ได้ทั้งสิ้น 490 คน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ 1.) ลักษณะของประชากร 2.) ความรู้เรื่องยา 3.) พฤติกรรมการใช้ยา และ 4.) บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-50 ปี มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา และอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอมหาชนะชัย อาชีพรับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ และนักเรียนนักศึกษาในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน มีรายได้ต่อเดือน 5,000 บาท ขึ้นไป แต่มีความถี่ในการใช้บริการในร้านขายยาน้อยกว่า 1 ครั้ง ต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายในการซื้อยาและเวชภัณฑ์จากร้านขายยาต่ำกว่า 1,000 บาท ต่อปี

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับชื่อสามัญทางยาและชื่อการค้าของยา แต่มีความคุ้นเคยกับชื่อการค้ามากกว่าและเห็นความสำคัญของการอ่านฉลากยา การปรึกษาแพทย์และเภสัชกรตลอดจนการแจ้งชื่อยาที่แพ้ แต่ในส่วนอันตรายต่อการใช้ยายังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน มีความเข้าใจเรื่องขนาดและวิธีรับประทานยา ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการจ่ายยาของผู้ประกอบการในปัจจุบัน ซึ่งมักจะให้ข้อมูลในเรื่องของขนาดและวิธีรับประทานอย่าง ชัดเจน แต่ยังคงพบปัญหาในเรื่องการให้ข้อมูลชื่อยา อายุของยาและการเก็บรักษายา

นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังคงพบเป็นปัญหาลำดับอยู่ คือ

กลุ่มตัวอย่างยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเกี่ยวกับยาปฏิชีวนะเพราะไม่ทราบความหมายและความแตกต่างของยาปฏิชีวนะกับยาบรรเทาอาการอักเสบ ดังนั้นควรมีการให้ความรู้และคำแนะนำเพื่อแก้ไขความรู้หรือความเข้าใจที่ยังผิดอยู่ มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาการติดต่อยาของเชื้อและการสูญเสียทางเศรษฐกิจต่อการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดว่ามียาล้างไต ช่วยรักษาอาการปวดหลัง หรืออื่น ๆ แต่กลับพบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเหมาะสม ทั้งนี้อาจเพราะเป็นพฤติกรรมที่คาดว่าจะปฏิบัติและไม่ใชเหตุการณที่เกิดขึ้นจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ในปัจจุบันยังพบปัญหาการใช้ยาบรรยายผิดวิธีโดยเฉพาะการใช้ยาที่มีฤทธิ์เป็นยาระบายในการลดน้ำหนักหรือลดความอ้วน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างยังมีผู้ที่มีความเข้าใจไม่ถูกต้องอยู่จำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาในการใช้ยาที่ไม่เหมาะสมอย่างหนึ่งในปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาชุดปานกลาง ทั้งนี้เพราะปัญหาการใช้ยาไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการใช้ยาชุด ได้รับการประชาสัมพันธ์และรณรงค์โดยหน่วยงานของรัฐทำให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจมากขึ้นโดยเฉพาะผู้บริโภคในระดับหมู่บ้าน ที่ได้รับข้อมูลในลักษณะโดยตรงจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในระดับท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันยังพบปัญหาการใช้ยาชุดในลักษณะยาชุดลด ซึ่งมีการจัดในลักษณะเฉพาะครั้งสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย โดยไม่แจ้งชื่อยาและสรรพคุณของยาแต่ละชนิดที่ผู้ป่วยได้รับ

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ทำการสำรวจ แต่พบว่ามีความรู้ที่ไม่เหมาะสมในบางกรณีและไม่สอดคล้องกับความรู้ และพบปัญหาในการสำรวจข้อมูลส่วนของพฤติกรรมการใช้ยา ในหลายกรณีข้อมูลที่ได้รับอาจไม่ใช่พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการปฏิบัติจริง อาจเป็นข้อมูลที่คาดว่าจะปฏิบัติเมื่อพบปัญหาหรือสถานการณ์ตามที่กำหนด ดังนั้นในส่วนของการยาบางกลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสใช้น้อยอาจไม่ใช่ข้อมูลที่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่เป็นจริง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความรู้เรื่องยาและพฤติกรรมการใช้ยาสรุปได้ว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์ต่อระดับความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในภาพรวม โดยเพศหญิง หรือผู้มีอายุในช่วง 21-50 ปี หรือมีระดับการศึกษาสูง หรือรายได้สูง มีพฤติกรรมการใช้ยาเหมาะสมกว่ากลุ่มอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างต้องการบริการเพิ่มเติมจากร้านขายยาที่สำคัญ คือ การแจ้งชื่อยา การให้คำปรึกษาเรื่องยาและสุขภาพ ฉลากยาที่มีวิธีและข้อควรระวังในการใช้ ตลอดจนการตรวจร่างกายเบื้องต้น เป็นต้น

ดังนั้นร้านขายยาซึ่งนับเป็นสถานบริการทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญต่อชุมชนควรจะเล็งเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาบทบาทและลักษณะ ในการให้ข้อมูลความรู้เรื่องยาและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมแก่ผู้มารับบริการได้มากขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างชัดเจน แม้ว่าใน

ปัจจุบันจะมีการคำนึงถึงสิทธิของผู้ป่วยในการรับรู้ข้อมูลที่เป็นในการใช้ยาและการรักษาแต่ยังไม่มี การปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในด้านการสาธารณสุขและการคุ้มครองผู้บริโภคตลอดจนองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องควรรณรงค์ให้มีการปฏิบัติ และพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยซึ่งจะช่วยลดปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของสังคมได้ เป็นการประหยัดงบประมาณในการดูแลรักษาและป้องกันโรคของรัฐด้วย

4.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาครั้งนี้ สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อป้องกันพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมดังนี้

4.2.1 หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบทางด้านสาธารณสุข ตลอดจนองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายและข้อปฏิบัติที่ชัดเจนในการรณรงค์เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาและสุขภาพแก่ประชาชน รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิผู้ป่วยเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลและการรักษาซึ่งจะช่วยลดปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยซึ่งมีผลต่อปัญหาสังคมและการประหยัดงบประมาณต่อประเทศชาติ

4.2.2 ผู้ประกอบการร้านขายยาควรมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำ อธิบายวิธีการใช้ยา ชื่อยา และอันตรายจากการใช้ยาแก่ผู้รับบริการทุกครั้ง ตลอดจนควรพัฒนาบทบาทให้สามารถให้บริการทางวิชาการในเรื่องของยาและสุขภาพอื่น ๆ แก่ผู้มารับบริการได้อย่างถูกต้อง

4.2.3 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขวางขึ้นในกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายเพื่อให้ทราบถึงความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชนโดยทั่วไป และหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้ยาต่อไป

4.3 ข้อจำกัดของการศึกษา

ผลสรุปที่ได้จากการศึกษามีข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ต้องคำนึงถึงดังนี้

4.3.1 เนื่องจากการสำรวจได้สุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenient sampling) เพราะมีผู้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามน้อยมาก จึงเป็นผลให้ต้องเก็บข้อมูลจากร้านขายยาหลายแห่งและไม่สามารถกำหนดสัดส่วนการเก็บข้อมูลจากร้านขายยาประเภท ขย. 1 และ ขย. 2 ในแต่ละแห่ง ให้เท่า ๆ กัน

4.3.2 นอกจากนี้การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์จึงได้ข้อมูลเฉพาะผู้บริโภadyที่ยินยอมทำแบบสอบถามเท่านั้น โดยกลุ่มตัวอย่างประมาณ 50% รับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ และเป็นนักเรียนนักศึกษา เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างนี้ให้ความร่วมมือในงานตอบแบบสอบถามและมีความเข้าใจในงานวิจัยที่ทำ กลุ่มตัวอย่างจึงไม่ครอบคลุมและกระจายในระดับการศึกษาและอาชีพต่าง ๆ เท่าที่ควร และเก็บข้อมูลได้กลุ่มตัวอย่างเพียง 490 คน ในระยะเวลา 3 เดือน

บรรณานุกรม

1. ลำลี ใจดี และคณะ รายงานการวิจัยเรื่อง การใช้ยาของชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519.
2. ลำลี ใจดี และคณะ รายงานการวิจัยเรื่อง "การใช้ยาชุดในเมืองไทย". คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2533.
3. บุปผา ศิริธรรมี พฤติกรรมสุขภาพในเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะของประชาชนในจังหวัดนครปฐม. สถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2540.
4. เกียรติศักดิ์ โตวิเศษ รายงานการวิจัยเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันและพฤติกรรมของผู้ประกอบการร้านขายของชำ : กรณีศึกษาพฤติกรรมในการใช้ยาของชาวบ้าน ตำบลชนคง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2534.
5. ปรีดา ดีสุวรรณ และสมควร รัตนสะอาด การศึกษาพฤติกรรมการใช้ยารักษาตนเองของประชาชน. โรงพยาบาลแพร่ จังหวัดแพร่ 2533.
6. คณะทำงานเพื่อศึกษาวิเคราะห์ระบบยาของประเทศไทย สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, ระบบยาของประเทศไทย, โรงพิมพ์ อรุณการพิมพ์.
7. กลุ่มเภสัชกรชุมชน รายงานการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการใช้ยาของประชาชนกับการบริการเภสัชกรรมชุมชน". 2531.
8. รัชดา รุ่งเรือง และคณะ พฤติกรรมที่ไม่สามารถให้ยาตามสั่งของผู้รับบริการร้านยา : โครงการการเรียนการสอน โครงการปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539
9. ลำลี ใจดี และคณะ. "การพัฒนาค่าบ่งชี้สภาพการใช้ยาในร้านยา". โครงการวิจัยการใช้ยาในสังคมไทย. หน่วยปฏิบัติการวิจัยเภสัชศาสตร์สังคม โครงการจัดตั้งภาควิชาเภสัชศาสตร์สังคม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539
10. วชิรพร ศรีประเสริฐ, อรวรรณ สุทธิเมธีกร และสุภาณญา ชัยเจริญ. การศึกษาลักษณะและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเลือกซื้อยา ในร้านขายยาโดยระบุชื่อยา ปริมาณยาชนิด ปริมาณยาชนิด ตลาดกึ่งเฉพาะทางเภสัชกรรมชุมชนและบริหารเภสัชกิจ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

11. ไพโรจน์ แต่งสวน และคณะ การศึกษาการใช้ยาผิดข้อบ่งใช้ในบ้านยาในเขตกรุงเทพมหานคร :
โครงการการเรียนการสอน โครงการปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542.
12. จารุวรรณ ชันติสุวรรณ. "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความร่วมมือในการรักษาผู้ป่วยวัณโรคปอด" วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. การพยาบาลอายุร-ศาสตร์-
ศัลยศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2528
13. พิสมัย พิทักษาวรากร "พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการใช้ยาของผู้ป่วยที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลวชิระ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. 2536
14. พิมพ์ เพราศิริภรณ์ "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการมารับการรักษาของผู้ป่วยโรคเรื้อน จังหวัด
สุพรรณบุรี". วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล 2533
15. บรรเจิด เดชาศิลป์ชัยกุล พฤติกรรมการใช้ยาแก้ปวดเมื่อยของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ :
โครงการวิทยานิพนธ์ หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต 2538
16. ชาญกิจ พุฒิเลอพงศ์และคณะ การศึกษาปัญหาการใช้ยาในบ้านยา : โครงการการเรียนการสอน
โครงการปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538
17. พรเทพ อภิญาประเทือง และคณะ. โครงการร้านขายยาในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563 ; โครงการ
การเรียนการสอน โครงการปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539.
18. ทัณภร บุญแข็งแก และคณะ บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านยา : โครงการ
การเรียนการสอน โครงการปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข ข้อมูลแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลความรู้เรื่องยา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้ยา

ส่วนที่ 3 บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านยา

ภาคผนวก ค คณะผู้ดำเนินการวิจัย

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง การสำรวจและรวบรวมข้อมูลการใช้ยาผิดวิธีของประชาชน
ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อต้องการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ยาของประชาชนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการประเมินพฤติกรรมการใช้ยาของประชาชนและเป็นแนวทางในการให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาให้ถูกต้องต่อไป
2. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 4 ส่วนคือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
 - ส่วนที่ 2 ความรู้เรื่องยา
 - ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยา
 - ส่วนที่ 4 บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านยา
3. โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อโดยเติมข้อความหรือเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่เป็นความจริงหรือท่านเห็นด้วยมากที่สุด

เฉพาะผู้วิเคราะห์			
เลขที่แบบสอบถาม	<input type="text"/>	-	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
ชื่อร้านขายยา _____			

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ
 1. ☐ ชาย
 2. ☐ หญิง
2. อายุ _____ ปี
3. ระดับการศึกษา
 1. ☐ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า
 2. ☐ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
 3. ☐ ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
4. อาชีพ
 1. ☐ รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ
 2. ☐ พนักงานบริษัท
 3. ☐ นักเรียนนักศึกษา
 4. ☐ แม่บ้าน
 5. ☐ เกษตรกรและ รับจ้างทั่วไป
 6. ☐ ธุรกิจส่วนตัว
 7. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
5. รายได้ต่อเดือน _____ บาท
6. ที่อยู่ปัจจุบัน
 1. ☐ อำเภอเมือง
 2. ☐ อำเภอมหาชนะชัย
 3. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
7. ความถี่ในการใช้บริการร้านยาต่อเดือน
 1. ☐ น้อยกว่า 1 ครั้ง
 2. ☐ ปานกลาง 1 - 2 ครั้ง
 3. ☐ ใช้บริการบ่อย 3 ครั้งขึ้นไป
 4. ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
8. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านซื้อยาหรือเวชภัณฑ์จากร้านขายยาเป็นจำนวนเงินโดยเฉลี่ยเท่าใด
 1. ☐ ต่ำกว่า 100 บาท
 2. ☐ 101 - 1,000 บาท
 3. ☐ 1,001 บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา

ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
1. ชื่อสามัญทางยา คือ ชื่อตัวยาที่ออกฤทธิ์			
2. ชื่อการค้า เป็นชื่อที่บริษัทยาตั้งขึ้นเพื่อให้จำง่าย			
3. การอ่านรายละเอียดบนฉลากยา จะช่วยให้ใช้ยาได้ปลอดภัยขึ้น			
4. ไม่ควรใช้ยาที่บอกเฉพาะวันที่ผลิต เพราะยาอาจเสื่อมสภาพได้			
5. ยาทุกชนิดเมื่อเปิดใช้แล้วจะยังคงใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะถึงวันหมดอายุที่ระบุไว้ข้างขวด			
6. ก่อนใช้ยา ควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกรด้วยตนเอง			
7. เมื่อแพ้ยา ต้องบอกชื่อยาที่แพ้แก่ผู้จ่ายยาทุกครั้ง			
8. ยาชุดใช้ได้ผลดีกว่ายาเดี่ยว			
9. เมื่อเจ็บป่วย การได้รับยาหลาย ๆ ชนิดจะช่วยให้โรคหายเร็วขึ้น			
10. ยาปฏิชีวนะเป็นยาแก้อักเสบรักษาได้ทั้งผี หนอง เจ็บคอ และกล้ามเนื้ออักเสบจากการใช้แรงงาน			
11. ยาล้างไตช่วยรักษาอาการไตอักเสบได้ เพราะช่วยขับเชื้อโรคออกมากับปัสสาวะ			
12. การกินยาระบายทุกวันจะช่วยให้ระบบขับถ่ายเป็นปกติ			
13. ยาระบายหรือยาขงสมุนไพรเป็นยาลดน้ำหนัก ช่วยลดความอ้วน			
14. การใช้ยาหยุดถ่ายรักษาอาการท้องเสียที่เกิดจากการติดเชื้อ จะทำให้เชื้อโรคค้างอยู่ในร่างกายและเกิดอันตรายรุนแรงได้			
15. ยาคลายเครือหรือยานอนหลับ ถ้าใช้ติดต่อกันนาน ๆ จะทำให้ติดยาได้			
16. เด็กและผู้สูงอายุควรรับประทานวิตามินขนาดสูงเป็นประจำเพื่อบำรุงร่างกาย			
17. ยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียว ครั้งเดียวสามารถฆ่าโรคพยาธิได้ทุกชนิด			
18. เมื่ออาการดีขึ้น ควรหยุดใช้ยาทุกชนิด เพราะการใช้ยานานจะทำให้เกิดอันตรายต่อตับและไตได้			
19. ในการผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้งสำหรับเด็กควรใช้น้ำร้อนเพราะช่วยให้ละลายได้เร็วขึ้น			
20. การใช้ผงยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) หรือผงยาในแคปซูล โรยแผล จะช่วยให้แผลแห้งและหายเร็วขึ้น			
21. การกินยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) ต้องกินอย่างน้อย 5 - 10 วันเพื่อไม่ให้เชื้อดื้อยา			
22. วิธีการเก็บรักษายาที่ดีคือ การเก็บยาในตู้ยา อยู่ในที่โปร่ง ไม่อับชื้น ไม่ถูกความร้อนหรือถูกแสงแดดส่องโดยตรง			
23. การกินยาบ่อย ๆ จะช่วยให้โรคหายเร็วขึ้น เช่น กินยาแก้ปวดทุก 2 ชั่วโมง			

ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
24. ขนาดยาที่ใช้ส่วนใหญ่ขึ้นกับอายุหรือน้ำหนักตัว			
25. ยาบางชนิดต้องกินก่อนอาหาร บางชนิดให้กินหลังอาหารขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของยา			

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยา

พฤติกรรม	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย	หมายเหตุ
1. ท่านเลือกใช้ยาตามคำโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ				
2. ท่านยอมใช้ยาที่เภสัชกรแนะนำว่ามีตัวยาเหมือนกัน แทนยาที่ท่านเรียกหาได้				
3. ท่านเลือกซื้อยาราคาแพงเพราะเชื่อว่ามีประสิทธิภาพดีกว่ายาราคาถูก				
4. เมื่อซื้อยา ท่านสอบถามชื่อยาจากผู้ขายทุกครั้ง				
5. เมื่อซื้อยา ท่านบอกลักษณะและสีของเม็ดยา				
6. ท่านจะเลือกยาที่ใช้ได้ผลไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อเก็บไว้เป็นตัวอย่างในการซื้อยาจากร้านขายยาในครั้งต่อไป				
7. ก่อนใช้ยาท่านอ่านฉลากยาและเอกสารกำกับยาอย่างละเอียด				
8. ก่อนใช้ยา ท่านสังเกตวันผลิตหรือวันหมดอายุที่อยู่บนฉลากยา				
9. ก่อนใช้ยา ท่านสังเกตภาชนะที่บรรจุยาและลักษณะภายนอกของยา เช่น สี กลิ่น ว่าผิดไปจากปกติหรือไม่				
10. ท่านเลือกซื้อยาจากร้านที่มีเภสัชกรประจำร้าน				
11. ท่านซื้อยาตามคำแนะนำของเพื่อนหรือญาติที่บอกว่าได้ผล				
12. เมื่อไม่สบาย ท่านให้ผู้อื่นไปซื้อยาแทนท่าน				
13. เวลาซื้อยา ท่านบอกผู้จ่ายยาว่าท่านแพ้ยาหรือไม่				
14. เวลาซื้อยา ท่านจะบอกเล่าอาการให้ผู้จ่ายยาฟังอย่างละเอียด				
15. ท่านตั้งใจฟังคำแนะนำการใช้ยาจากผู้จ่ายยา				
16. ท่านใช้ยาชุด เช่น ยาชุดแก้ไอ ยาชุดลดความอ้วน ยาชุดแก้หวัดที่ร้านจัดไว้สำเร็จรูปในซอง				
17. เมื่อมีอาการไข้หวัด ท่านกินยาแก้หวัดชนิดผสมร่วมกับยาพาราเซตามอล				
18. เมื่อเป็นหวัด น้ำมูกไหล ท่านซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากิน				
19. เมื่อท่านปัสสาวะแสบขัด ท่านใช้ยาล้างไตที่ทำให้ปัสสาวะเปลี่ยนสี เช่น สีเขียว สีแดง				

พฤติกรรม	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย	หมายเหตุ
20. ท่านต้องใช้ยาระบาย เพื่อช่วยให้การขับถ่ายเป็นปกติ				
21. ท่านใช้ยาระบายหรือยาขงสมุนไพรเพื่อช่วยลดน้ำหนัก				
22. เมื่อท้องเสียรุนแรงถ่ายเป็นมูก มีกลิ่นคาวจัด ท่านใช้ยาหยุดถ่าย				
23. ท่านต้องใช้ยาคลายเครือขี้ดหรือยานอนหลับ เพื่อให้หลับได้ดีขึ้น				
24. ท่านใช้วิตามินขนาดสูงบำรุงร่างกายให้แข็งแรง				
25. ท่านซื้อวิตามินซีให้เด็กหรือบุตรหลานของท่านอมเล่น				
26. ท่านกินยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียวครั้งเดียวเพื่อถ่ายพยาธิทุกชนิด				
27. ท่านปฏิบัติตามคำเตือน ข้อแนะนำและข้อห้ามที่เขียนไว้บนฉลากอย่างเคร่งครัด				
28. ท่านกินยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) ติดต่อกันนาน 5 - 10 วัน ตามที่แพทย์หรือเภสัชกรสั่ง				
29. ท่านซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากินครั้งละ 1 - 2 เม็ด				
30. ท่านนำโปรเคนเพนนิซิลินมาทาแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว				
31. ท่านใช้ผงยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) โรยแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว				
32. ท่านให้เด็กหรือบุตรหลานของท่านกินยาแก้ปวดลดไข้ชนิดของ				
33. ท่านกินยาฉีดกลูโคสเพื่อแก้อาการอ่อนเพลียและบำรุงร่างกาย				
34. ท่านเก็บยาน้ำทุกชนิดไว้ในตู้เย็น				
35. ท่านกินยาทีละน้อยแต่บ่อยครั้งเพราะต้องการให้โรคหรืออาการหายเร็วขึ้น				
36. ท่านกินยาในขนาดที่น้อยกว่ากำหนดเพราะกลัวจะเกิดอันตรายจากยา				
37. เมื่อลืมกินยา ในมือต่อมาท่านกินยานั้นในขนาดสองเท่า				
38. เมื่อเด็กเจ็บป่วยท่านให้ยาโดยลดขนาดยาของผู้ใหญ่ลงครึ่งหนึ่ง				
39. เมื่อท่านใช้ยาที่ให้กินก่อนอาหาร ท่านกินก่อนมีอาหารประมาณครึ่งชั่วโมง				
40. เมื่อท่านใช้ยาบรรเทาอาการปวดอักเสบของกล้ามเนื้อ ท่านกินหลังอาหารทันที				

ส่วนที่ 4 ปัญหาจากการใช้บริการร้านยาและข้อเสนอแนะ

1. โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าหัวข้อการให้บริการต่อไปนี้ที่ท่านต้องการให้มีในร้านขายยา
- ☐ 1. แจงชื่อยาให้ทราบทุกครั้งเมื่อจ่ายยา
 - ☐ 2. ให้ฉลากยาที่มีการเขียนวิธีการใช้ยา ข้อควรระวังในการใช้ยานี้
 - ☐ 3. ให้ฉลากยาที่มีคำแนะนำพิเศษ เช่น การใช้ยาหยอด ยาป้าย ยาเหน็บ ยาสวน
 - ☐ 4. ให้คำปรึกษาเรื่องยา เช่น แนะนำวิธีการใช้ยา การปฏิบัติตัว และอาการข้างเคียงของยา
 - ☐ 5. การให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพอนามัย
 - ☐ 6. การตรวจร่างกายเบื้องต้น เช่น การวัดความดันโลหิต ชีพจร ตรวจระดับน้ำตาลในปัสสาวะ ทดสอบการตั้งครรภ์
 - ☐ 7. ช่วยในการเตรียมยา เช่น การผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้ง
 - ☐ 8. มีระบบส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาล
 - ☐ 9. เป็นแหล่งกระจายข่าวสารทางสาธารณสุขแก่ชุมชน
 - ☐ 10. บริการตอบคำถามเรื่องยาและสุขภาพทางโทรศัพท์
 - ☐ 11. อื่นๆ (ระบุ).....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ข้อมูลแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลความรู้เรื่องยา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้ยา

ส่วนที่ 3 บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา

ลำดับ	ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่มีข้อมูล
1.	ชื่อสามัญทางยา คือ ชื่อตัวยาที่ออกฤทธิ์	210	101	171	8
2.	ชื่อการค้า เป็นชื่อที่บริษัทยาดังขึ้นเพื่อให้จำง่าย	310	73	96	11
3.	การอ่านรายละเอียดบนฉลากยาจะช่วยให้ใช้ยาได้ปลอดภัยขึ้น	466	8	13	3
4.	ไม่ควรใช้ยาที่บอกเฉพาะวันที่ผลิต เพราะยาอาจเสื่อมสภาพได้	378	68	34	10
5.	ยาทุกชนิดเมื่อเปิดใช้แล้วจะยังคงใช้ได้ต่อไปจนกว่าจะถึงวันหมดอายุที่ระบุไว้ข้างขวด	223	218	38	11
6.	ก่อนใช้ยา ควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกรด้วยตนเอง	453	28	7	2
7.	เมื่อแพ้ยา ต้องบอกชื่อยาที่แพ้แก่ผู้จ่ายยาทุกครั้ง	441	27	17	5
8.	ยาชุดใช้ได้ผลดีกว่ายาเดี่ยว	63	333	89	5
9.	เมื่อเจ็บป่วย การได้รับยาหลาย ๆ ชนิดจะช่วยให้โรคหายเร็วขึ้น	49	380	53	8
10.	ยาปฏิชีวนะเป็นยาแก้อักเสบรักษาได้ทั้งฉี่ หนอง เจ็บคอ และกล้ามเนื้ออักเสบจากการใช้แรงงาน	170	164	151	5
11.	ยาล้างไตช่วยรักษาอาการไตอักเสบได้ เพราะช่วยขับเชื้อโรคออกมา กับปัสสาวะ	124	105	258	3
12.	การกินยาระบายทุกวันจะช่วยให้ระบบขับถ่ายเป็นปกติ	65	348	73	4
13.	ยาระบายหรือยาระงับปวดเป็นยาลดน้ำหนักร ช่วยลดความอ้วน	102	265	116	7
14.	การใช้ยาหยุดถ่ายรักษาอาการท้องเสียที่เกิดจากการติดเชื้อ จะทำให้เชื้อโรคค้างอยู่ในร่างกายและเกิดอันตรายรุนแรงได้	245	95	147	3
15.	ยาลดไข้หรือยาแก้ปวดหรือยาอนาโบล ถ้าใช้ติดต่อกันนาน ๆ จะทำให้ไตตายได้	396	31	62	1
16.	เด็กและผู้สูงอายุควรรับประทานวิตามินซีสูงเป็นประจำเพื่อบำรุงร่างกาย	126	265	97	2
17.	ยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียว ครั้งเดียวสามารถฆ่าโรคพยาธิได้ทุกชนิด	103	276	109	2
18.	เมื่ออาการดีขึ้น ควรหยุดใช้ยาทุกชนิด เพราะการใช้นานจะทำให้เกิดอันตรายต่อตับและไตได้	273	157	58	2
19.	ในการผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้งสำหรับเด็ก ควรใช้น้ำร้อน เพราะช่วยให้ละลายได้เร็วขึ้น	120	204	163	3
20.	การใช้ผงยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) หรือผงยาในแคปซูล โรยแผล จะช่วยให้แผลแห้งและหายเร็วขึ้น	151	180	157	2
21.	การกินยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) ต้องกินอย่างน้อย 5 - 10 วันเพื่อให้เชื้อตาย	221	102	162	5
22.	วิธีการเก็บรักษายาที่ดีคือ การเก็บยาในตู้ยา อยู่ในที่โปร่ง ไม่ชื้นชื้น ไม่ถูกความร้อนหรือถูกแสงแดดส่องโดยตรง	465	10	15	0
23.	การกินยาบ่อย ๆ จะช่วยให้โรคหายเร็วขึ้น เช่น กินยาแก้ปวดทุก 2 ชั่วโมง	47	406	37	0

ลำดับ	ความรู้	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	ไม่มีข้อมูล
24.	ขนาดยาที่ใช้ส่วนใหญ่ขึ้นกับอายุหรือน้ำหนักตัว	328	95	64	3
25.	ยาบางชนิดต้องกินก่อนอาหาร บางชนิดให้กินหลังอาหารขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของยา	445	7	33	5

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยา

ลำดับ	พฤติกรรม	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย	ไม่มีข้อมูล
1.	ท่านเลือกซื้อยาตามคำแนะนำทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ	29	315	146	0
2.	ท่านยอมใช้ยาที่เภสัชกรแนะนำว่ามีตัวยาเหมือนกัน แทนยาที่ท่านเรียกหาได้	114	279	87	10
3.	ท่านเลือกซื้อยาราคาแพงเพราะเชื่อว่ามีประสิทธิภาพดีกว่ายาราคาถูก	58	216	215	1
4.	เมื่อซื้อยา ท่านสอบถามชื่อยาจากผู้ขายทุกครั้ง	271	148	69	2
5.	เมื่อซื้อยา ท่านบอกลักษณะและสีของเม็ดยา	112	169	203	6
6.	ท่านจะเหลือยาที่ใช้ได้ผลไว้จำนวนหนึ่ง เพื่อเก็บไว้เป็นตัวอย่างในการซื้อยาจากร้านขายยาในครั้งต่อไป	127	161	195	7
7.	ก่อนใช้ยาท่านอ่านฉลากยาและเอกสารกำกับยาอย่างละเอียด	434	41	12	3
8.	ก่อนใช้ยา ท่านสังเกตวันผลิตหรือวันหมดอายุที่อยู่บนฉลากยา	418	50	19	3
9.	ก่อนใช้ยา ท่านสังเกตภาชนะที่บรรจุยาและลักษณะภายนอกของยา เช่น สี กลิ่น ว่าผิดไปจากปกติหรือไม่	373	84	31	2
10.	ท่านเลือกซื้อยาจากร้านที่มีเภสัชกรประจำร้าน	346	122	21	1
11.	ท่านซื้อยาตามคำแนะนำของเพื่อนหรือญาติที่บอกว่าได้ผล	31	288	167	4
12.	เมื่อไม่สบาย ท่านให้ผู้อื่นไปซื้อยาแทนท่าน	34	291	165	0
13.	เวลาซื้อยา ท่านบอกผู้ขายยาว่าท่านแพ้ยาหรือไม่	306	91	92	1
14.	เวลาซื้อยา ท่านจะบอกเล่าอาการให้ผู้ขายยาฟังอย่างละเอียด	377	81	28	4
15.	ท่านตั้งใจฟังคำแนะนำการใช้ยาจากผู้ขายยา	405	67	17	1
16.	ท่านใช้ยาชุด เช่น ยาชุดแก้ไอ ยาชุดลดความอ้วน ยาชุดแก้หวัดที่ร้านจัดไว้สำเร็จรูปในซอง	33	124	331	2
17.	เมื่อมีอาการไข้หวัด ท่านกินยาแก้หวัดชนิดผสมร่วมกับยา พาราเซตามอล	81	189	218	2
18.	เมื่อเป็นหวัด น้ำมูกไหล ท่านซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากิน	40	196	249	5
19.	เมื่อท่านปัสสาวะแสบขัด ท่านใช้ยาล้างไตทำให้ปัสสาวะเปลี่ยนสี เช่น สีเขียว สีแดง	15	56	411	8
20.	ท่านต้องใช้ยาระบาย เพื่อช่วยให้การขับถ่ายเป็นปกติ	24	172	291	3
21.	ท่านใช้ยาระบายหรือยาระงับนิ่วเพื่อช่วยลดน้ำหนัก	14	92	380	4
22.	เมื่อท้องเสียรุนแรงถ่ายเป็นมูก มีกลิ่นคาวจัด ท่านใช้ยาหยุดถ่าย	28	143	313	6
23.	ท่านต้องใช้ยาคลายเครือขี้นหรือยานอนหลับ เพื่อให้หลับได้ดีขึ้น	18	85	383	4
24.	ท่านใช้วิตามินขนาดสูงบำรุงร่างกายให้แข็งแรง	22	115	351	2

ลำดับ	พฤติกรรม	เป็นประจำ	บางครั้ง	ไม่เคย	ไม่มีข้อมูล
25.	ท่านซื้อวิตามินซีให้เด็กหรือบุตรหลานของท่านอมเล่น	25	215	245	5
26.	ท่านกินยาถ่ายพยาธิแบบเม็ดเดียว ครั้งเดียวเพื่อถ่ายพยาธิทุกชนิด	24	201	264	1
27.	ท่านปฏิบัติตามคำแนะนำ ช้อนแนะนำและข้อห้ามที่เขียนไว้บนฉลากอย่างเคร่งครัด	400	69	15	6
28.	ท่านกินยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) ติดต่อกันนาน 5 - 10 วันตามที่แพทย์หรือเภสัชกรสั่ง	233	145	103	9
29.	ท่านซื้อยาปฏิชีวนะ (ยาแก้อักเสบ) มากินครั้งละ 1 - 2 เม็ด	55	190	237	8
30.	ท่านนำโปรเคนเพนนิซิลินมาทาแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว	21	111	345	13
31.	ท่านใช้ผงยาปฏิชีวนะ(ยาแก้อักเสบ) โรยแผล เพื่อช่วยให้แผลหายเร็ว	30	143	306	11
32.	ท่านให้เด็กหรือบุตรหลานของท่านกินยาแก้ปวดลดไข้ชนิดของ	20	99	369	2
33.	ท่านกินยาฉีดกลูโคสเพื่อแก้อาการอ่อนเพลียและบำรุงร่างกาย	26	92	366	6
34.	ท่านเก็บยาน้ำทุกชนิดไว้ในตู้เย็น	160	189	127	14
35.	ท่านกินยาทีละน้อยแต่บ่อยครั้งเพราะต้องการให้โรคหรืออาการหายเร็วขึ้น	32	109	342	7
36.	ท่านกินยาในขนาดที่น้อยกว่ากำหนดเพราะกลัวว่าจะเกิดอันตรายจากยา	30	108	349	3
37.	เมื่อลืมกินยา ในเมื่อต่อมาท่านกินยานั้นในขนาดสองเท่า	19	39	427	5
38.	เมื่อเด็กเจ็บป่วยท่านให้ยาโดยลดขนาดยาของผู้ใหญ่ลงครึ่งหนึ่ง	78	166	241	5
39.	เมื่อท่านใช้ยาที่ให้กินก่อนอาหาร ท่านกินก่อนมื้ออาหารประมาณครึ่งชั่วโมง	251	179	56	4
40.	เมื่อท่านใช้ยาบรรเทาอาการปวดอักเสบของกล้ามเนื้อ ท่านกินหลังอาหารทันที	131	132	222	5

ส่วนที่ 4 บริการเพิ่มเติมที่ประชาชนต้องการจากร้านขายยา

ลำดับ	การให้บริการ	ต้องการ	ไม่ต้องการ	ไม่มีข้อมูล
1.	แจ้งชื่อยาให้ทราบทุกครั้งเมื่อจ่ายยา	447	34	9
2.	ให้ฉลากยาที่มีการเขียนวิธีการใช้ยา ข้อควรระวังในการใช้ยานี้	454	28	8
3.	ให้ฉลากยาที่มีคำแนะนำพิเศษ เช่น การใช้ยาหยอด ยาป้าย ยาเหน็บ ยาสวน	421	61	8
4.	ให้คำปรึกษาเรื่องยา เช่น แนะนำวิธีการใช้ยา การปฏิบัติตัว และอาการข้างเคียงของยา	458	24	8
5.	การให้คำปรึกษาเรื่องสุขภาพอนามัย	377	105	8
6.	การตรวจร่างกายเบื้องต้น เช่นการวัดความดันโลหิต ชีพจร ตรวจระดับน้ำตาลในปัสสาวะ ทดสอบการตั้งครรภ์	335	147	8
7.	ช่วยในการเตรียมยา เช่น การผสมยาปฏิชีวนะชนิดผงแห้ง	259	223	8
8.	มีระบบส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานพยาบาล	288	194	8
9.	เป็นแหล่งกระจายข่าวสารทางสาธารณสุขแก่ชุมชน	343	139	8
10.	บริการตอบคำถามเรื่องยาและสุขภาพทางโทรศัพท์	307	175	8
11.	อื่น ๆ (ระบุ).....	25	-	465

หมายเหตุ จำนวนตัวอย่างข้อมูลทั้งหมด 490 คน

ภาคผนวก ค

คณะผู้ดำเนินการวิจัย